

LA GRAMÁTICA CATALANA (1796-1829)
DE JOAN PETIT I AGUILAR: ESTUDI I EDICIÓ

Jordi Ginebra i Serrabou

Tesi presentada per a l'obtenció del Grau de Doctor, dirigida
pel Dr. Joan Solà i Cortassa

Universitat de Barcelona
Divisió VII
Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona
Departament de Filologia
abril de 1991

Del Verb Impersonal Actiu Plóurer.

Modo Indicatiu

Present: Plou.

Pretèrit Imperfèt: Plovia.

Pretèrit Perfèt Pròxim: Ha plogud.

Pretèrit Perfèt Ramot Simple: Ploguè

Pretèrit Perfèt Ramot Compost: Va plóurer.

Pretèrit Mès-que-Perfèt: Havía Plogud

Esdevenidòr Simple: Plourá.

Esdevenidòr Compost: Haurá Plogud.

Modo Obtatiu

Present: Baldament que Ploguès; que Plouria ó Ploguèra.

Pretèrit Mès-que-perfèt: Baldament que: Haguès plogud; que hauria ó haguèra plogud.

Esdevenidor: Baldament que Ploga, plogui, ó plóquia; &c. &c.

P. Has dit: que els Verbs Impersonals Actius, se conjugan tòts ab Veus de 3ª Persòna Singular, sens expressió de Persòna, y sens la Enclítica Se; pero voldria saber òsi n'hi ha ab Veus Plurals?

R. Sí Sr, hi són aquestos pocs: Diuen, Parlan, riuen, Exprèssan, Referéxen, Còntan, Predican, Garlan. A hònd s'hi sobre-entèn el Plural Hòmens ó Donas.

P. Encara que en els Verbs Impersonals, las 3as Persònas nò hi són exprèssas; hi són á lo menos sòbre-entesas?

R. Si Sr, hi son sòbre-entesas, pero nò ab tanta claredad y evidència, com quand callam per elegància las 1as y 2as Persònas Singulars ó Plurals dels Verbs Personals; pux quand diem: Plou, Nèva, Apedrega, Plovisqueja, &c; se sòbre-entèn Dèu, el Cel. el Nuvol ó la Naturalesa. Quand expressam: Se diu, Se llejex, Se llejexen las cartas, &c, s'hi sobre-enten el nom Homes ó Donas, &c.

p. 297r

291.

P. Quina rahò em donarás pera que ès pugan callar sens perill de equivocació las 1as y 2as Persònas Singulars y Plurals dels Verbs catalans, y nò las 3as?

R. La rahò de tòt assò es óbvia porque tòt Verb catalá, sia Actiu ó Passiu tè per Suposid ó Subjecte un Nominatiu exprès ó sòbre-entès; y aquest nominatiu ès diu Persòna activa en els Verbs Actius, y Passiva en els Passius. El Suposid ó Subjecte es sèmpre el matèx en cada una de las veus de 1ª ó 2ª Persòna Singular ó Plural, sia activa ó passiva; pux el Suposid de 1ª Veu Singular es la 1ª Persòna ó Nominatiu Jo; el de 2ª Veu es el Nominatiu ó 2ª Persòna Tu. el Subjecte de 1ª Veu Plural es el Nominatiu ó 1ª Persona Plural Nosaltres; y el de 2ª Veu es la 2ª Persòna ó Nominatiu Vosaltres. El Suposid, emperó, de 3ª Veu Singular ó Plural, nò es sèmpre el matèx, sinò que pod variar en infinit, pux pod sèr cada un dels infinits Nominatius Singulars y Plurals de cada un dels Noms substantius, dels Adjectius Substantivads, dels Neutralisads; dels Infinitius Substantivads,

y de tótas las demés parts de la oració substantivadas; y aduc tóts els Nominatius Virtuals quals són tótas las oracions gramaticals que és posan en llog de Nominatiu.

Quand, per egzèmple, jo diguès: Llejesc ó Llejexo, ja se entendria clara-mènt que sò jo el Llejént, ó el qui llejex; Si jo diguès: Llejexes, serias tu el Llejént. Si jo proferís: Llejim, se entendria Nosaltres: y si diguès: Llejiu, s'hi sobre-entendria el Nominatiu Vosaltres. Si, empero diguès jo sens imperi: Llejex, ó Llejéxen, nò sabriam qui són els que Llejéxen, pux són infinits els que poden Llejiu; y per consegüent deg dir determinada-mènt: Llejex aquell ó aquella, ó Pere, Pau, Antonia, &c. Ve-li aquí, pux, perque els Suposids de 1^a, ó 2ª Persòna Singular ó Plural, és pòden callar sens perill de equivocació en la Oració gramatical, per sèr-hi sòbre-entesos clara-mènt [p. 297v] pero els de 3^a es pressis se expréssen, á nò sèr en aquells pocs Verbs en que el Subjecte de 3ª Persòna es casi determinad, quals se diuen Impersonals perque se usan sens 3ª Persòna Expréssa, pero sí sòbre-entesa, encara que nò ab tanta evidéncia com en las 1as y 2as Veus dels Personals.

Infinitius y Gerundius

Impersonals.

P. Seguéxen del tót las Regglas comunas de la Conjugació Impersonal els dós Modos lo Infinitiu y el Gerundiu?

R. Nò Sr; perque un y altre Modo dels dós té única-mènt quatre Veus la 1ª Simple, y las altras Compostas; corresponents, la 1ª, al Temps Present; la 2ª, al Pretèrit; la 3ª, al Esdevenidòr Pur; y la 4ª y última, al Esdevenidòr Mixto de Pretèrit; y cada una de aquestas Veus es de igual terminaciò en Singular y Plural, y es comuna á las 3as Persònas Singulares, y á las 3as Plurals, quals persònas se post-posan sempre al Infinitiu y al Gerundiu Personals; v.g., lo Infinitiu de Present Personal Amar se conjuga de est modo: Amar jo, tu, èll ó èlla, &c; Amar nosaltres, vosaltres, èlls ó èllas, &c; y el Gerundiu de Present Personal Amand se conjuga del matèx modo, so es: Amand jo, tu, èll ó èlla, &c; Amand nosaltres, vosaltres, èlls ó èllas, &c.

De aquí se inferex, que sempre y quand usam lo Infinitiu ó el Gerundiu ab Persòna expressa, ó á lo menos, sòbre-entesa sòn Personals, sia la Persòna 1ª, 2ª, ó 3ª Singular ó Plural; pero si se usan sens Persòna expressa ni sòbre-entesa, ni Singular, ni Plural, seran Impersonals lo Infinitiu ó Gerundiu; v.g: Es precis Amar á Deu. Amand á la guerra às patèx mòlt. En quals Oracions no se expressa ni s'hi sòbre entèn Persòna Amant, ni Anant, puix nò sò jo, ni tu, ni èll, ni èlla, ni nosaltres, ni vosaltres, ni èlls, ni èllas, ni Père, ni Pau, ni Antònia, &c. Pero, si jo diguès: Es precis amar jo á Deu, á las horas seria

Personal jo Infinitiu de Present Amar perque expressaria Persona Amant. Així mateix, si digués jo: anand jo á Caldas, pateisc mòlt; ó Anand á Caldas, pateisc mòlt: serían Gerundius Personals, perque en el 1er es expressa la 1ª Persona Singular Jo; y en el segon hi es sòbre-entesa la mateixa Persona, que es la que está compresa en el Verb Determinant pateisc.

P. Que vol dir Verb Determinant?

R. El Verb, que posad antes ó després del Gerundiu, el determina y dirigex á varios Temps del Indicatiu per medi de un Quand, ó del Subjunctiu ab un Com, ó del Infinitiu ab Per; atesa la diferencia del Gerundiu, y el Temps del Determinant.

Gerundiu de Present

P. Si el Gerundiu es de Present, so es, finid en and, ènd, ind; v.g: Amand, Creyènd, Ohind, &c; y el Temps del verb Determinant es Present del Indicatiu ó Imperatiu. Já hond se inclina y determina el Gerundiu?

R. Se dirigex al Present de Indicatiu ab Quand, ó al de Subjunctiu ab Com, ó del Infinitiu ab Per; v.g: Jo hò parlo, explicand tu la llissò; so es, Quand tu explicas, ó Com expliches, ó Per explicar tu la llissò. Tu hò parles, explicand jo la llissò; so es, Quand jo explico; ó Com jo expliche; ó Per explicar jo la llissò.

Pero, si el Verb Determinant parla de Pretérit Imperfèt, Perfèt, ó Mès-que-Perfèt del Indicatiu, se dirigex el Gerundiu de Present, al Pretérit Imperfèt del Indicatiu ab Quand, ó al de

Subjunctiu ab Com, ó al Infinitiu ab Per; v.g: Tu parlavas,
explicand jo la llissò; so es. Quand jo explicava, ó Com jo
explicás, ó per explicar jo la llissò. Parland tu, jo calli, vas
callar, ó he callad so es: Jo he callad, calli, ó vas callar,
Quand tu parlavas, ó Com tu parlasses, ó Per parlar tu. Parland
jo, havias tu de callar; so es: Quand jo parlava, ó Com jo
parlás, ó Per parlar jo, havias tu de callar. [p. 298v]

Si, final-mènt el Verb Determinant es Esdevenidòr de Indicatiu,
va el Gerundiu de Present al Esdevenidòr de Indicatiu ab Quand ó
al Present de Subjunctiu ab com, ó al Infinitiu de Present ab
Per; v.g: Calland tu, jo parlarè; so es: Quand tu callarás, jo
parlarè; ó Com tu cállies. állis, ó Cállias, jo parlarè; ó Per
callar tu, jo parlarè.

Gerundiu de Pretérit

P. Quand el Gerundiu es de Pretérit: v.g: Havend amad, treballad,
cregut, ohid, &c. Já quin Tèmps de Indicatiu ó Subjunctiu
correspon?

R. Assò és deu medir segòns el Tèmps del Verb Determinant; pux si
es Present de Indicatiu ó Imperatiu, se resol per el Pretérit
Perfèt Próxim de Indicatiu ab Quand, ó per el Preterit Perfèt de
Subjunctiu ab Com, ó per el Infinitiu de Preterit ab Per; v.g:
Havend jo treballad, descanso; so es: Quand he treballad; Com jo
haja, hají, ó hájia treballad; o Per haver jo treballad,
descanso.

Si el Verb Determinant es de Pretérit Imperfèt de Indicatiu, se resol el Gerundiu de Pretérit per el Imperfèt de Indicatiu ab Quand; ó per el Imperfèt de Subjunctiu ab Com; ó per el Infinitiu de Pretérit ab Per; v.g: Havend jo treballad, descansaba; so es: Quand havia treballad; Com haguès treballad, ó Per haver jo treballad, descansaba.

Si el Verb Determinant es de Pretérit Perfèt, o Més-que-Perfèt de Indicatiu, se resol el Gerundiu de Pretérit per el Pretérit Més-que-perfèt de Indicatiu ab Quand ó per el de Subjunctiu ab Com, o per el Infinitiu de Pretérit ab Per; v.g: Havend jo treballad, he descansad, descansí, ó vas descansar; so es: Quand jo havia treballad, ó com haguès treballad, ó per haver treballad, he descansad, descansí, ó vas descansar.

p. 299r

293.

Final-mènt, si el Verb Determinant es de Esdevenidor de Indicatiu u Imperatiu, se resol el Gerundiu de Pretérit per el Esdevenidor de Pretérit de Indicatiu ab Quand, ó per el de Subjunctiu ab Com, ó per el Infinitiu de Pretérit ab Per; v.g: Havend treballad jo, descansaré; so es: Quand haurè treballad; Com haurè treballad, ó per haver treballad, descansaré.

Gerundiu de Esdevenidor Pur.

P. Quand el Gerundiu es de Esdevenidòr Pur; v.g: Havend de amar, treballar, créurer, ohir, &c ¿á quin Tèmps de Indicatiu ó Subjunctiu correspon?

R. Tòt assó varia segòns el Tèmps del Verb Determinant; pux, si est es de Present de Indicatiu ó Imperatiu, se resol per el Present de Subjunctiu ab Com, ó per el Infinitiu de Esdevenidor Pur ab Per; v.g: Havend aquell ue treballar demá, vuy descansa; so es: Com haja aquell de treballar demá, ó Per haver de treballar demá, avuy descansa. Havend tu de treballar demá, vuy descansa; so es: Com hajas de treballar demá, ó Per haver de treballar demá, avuy descansa, es á dir: descansa tu.

Si el Verb Determinant es de Pretérit Imperfèt, Perfèt, ó Mès-que-perfèt de Indicatiu, se resol el Gerundiu de Esdevenidòr Pur per el Pretérit Imperfèt de Subjunctiu ab Com, ó per el Infinitiu de Esdevenidor Pur ab Per; v.g: Havend jo de treballar avuy, ahir descansaba, descansi, vas descansar, ó havia descansad; so es: Com haguès de treballar avuy, ó per haver de treballar avuy, ahir descansaba, descansi, &c. Havend jo de treballar esta nit, he dormid de dies; es á saber: Com haguès de treballar, ó per haver de treballar esta nit, he dormid de dies.

Final-mènt, quand el Verb Determinant es de Esdevenidòr [p. 299v] Pur de Indicatiu, se resol dit Gerundiu per el Present de Subjunctiu, ó per el Esdevenidor Pur del matèx Modo ab com, ó per el Infinitiu de Esdevenidor Pur ab Per; v.g: Havend jo de marxar

À les quatre del matí, me llevaré à far grana à les tres; so es:
Com haja de marxar, ó com hauré de marxar, ó per haver de marxar
à les quatre del matí, me llevaré, &c.

Gerundiu de Esdevenidór Mixto de Pretérit

P. Quand el Gerundiu de Esdevenidór es Mesclad ab Pretérit; v.g:
Havend de haver amad, treballad, cregud, ohid, &c ¿á quin Temps
correspon?

R. Com en estos casos el Verb Determinant sia sèmpre de Pretérit,
correspon al Pretérit Imperfèt de Indicatiu ab Quand, ó al de
Subjunctiu ab Com, ó al Infinitiu de Esdevenidor Mixto de
Pretérit ab Per; v.g: Havend tu de haver treballad tót ahir, en
el matí nò fèyas res, nò fères res, no vâres fèr res, no havias
fèt res. So es; quand tu havias de haver treballad, ó Com
haguesses de haver treballad; ó Per Haver de haver treballad tót
ahir, en el matí no feyas res, &c. Havend de haver amad à Dèu
tòta ta vida, nò has correspost fins ara; so es Quand havias de
haver amad, ó Com haguèsses de haver amad, ó Per haver de haver
amad à Dèu tòta ta vida, no has correspost fins ara.

Correspondéncia

Entre els Infinitius Catalans y Llatins.

P. Quina correspondéncia hi ha entre els Infinitius Catalans, y
els Llatins, ó quinas Veus Llatinas de Infinitiu corresponen à
las catalanas. v.g: Amar, Haver Amad, Haver de Amar, y Haver de
haver Amad?

R. Al Infinitiu de Present català Amar, correspon el Infinitiu de Present llatí Amare; Al de Pretérit Haver Amad, li toca Amavisse; Al Infinitiu de Esdevenidòr Fur Haver de Amar, li pertaï el Infi-

p. 300r

294.

nitiu de Esdevenidòr Llatí Amaturum, Amaturam, Amaturum esse; y al Infinitiu Mixto de Pretérit Haver de haver Amad, li competex Amaturum, Amaturam, Amaturum fuisse.

Correspondència

Entre els Gerundius Catalans, y els Verbs Llatins,
y sos Particips.

P. Explica-àm aquesta Correspondència?

R. Assó nò es fácil, pux un matèx Gerundiu català va á varios Tèmps de Subjunctiu llatí y sos Particips, segòns lo inclina el Verb Determinant llatí, com ho veurem en la Gramática Llatina, parlant de Ands, Ends, Inds, y Havents; v.g: Amand, Creyènd, Ohind, &c. Havent Amad, Cregud, Ohid, &c. Havend de Haver Amad, Cregud, Ohid, &c.

P. Sòn la matèxa cosa els Gerundius de Present y els Particips de Present catalans?

R. No Sr, perque els Gerundius de Present de la 1ª, 2ª, y 3ª Conjugació Catalanas sòn finids en and, ènd, ind; v.g: Amand, Creyènd, Oyind, y els Particips de Present de la 1ª Conjugació sòn terminads en ant, v.g: Amant; y els de la 2ª y 3ª sòn

terminads en ént; v.g: Creyént, Oyént, Liejént, &c; com ho veurem de seguida, parlant dels Particips Catalans.

Particips

eo

Individuos de la 3ª Especie de Digcions Variabbles.

P. Que enténs per Particips?

R. Unas digcions Variabbles per Géneros, Números, y Casos gramaticals; [p. 300v] significativas de agció ú passió ab Tèmps gramatical.

P. Per que se-èls dóna el Nom de Particip?

R. Porque participan de Nom y de Verb; so es: Són Variabbles ó Declinabbles per Géneros, Números y Casos gramaticals com els Noms; y significan agció ú passió ab Tèmps gramatical, com els Verbs.

P. Còm se declinan els Particips?

R. Com els Noms Adjectius de una ó de dós Veus; pux tots èlls són Adjectius de una ó de dós Veus.

P. Que vols dir, quand dius: Que els Particips significan Agció ú Passió ab Tèmps gramatical?

R. Que significan Agció ú Passió Presènt, Passada, ó Esdevenidóra; y de aqui nax la distinció ú divisió de Particips en Presènts, Passads ó Pretérits, y Esdevenidòrs, Agtius, ó Passius

Participis de Present ó Agtius.

P. Quins són els Participis de Present ó Agtius?

R. Els que signifiquen Acció Present ó Actual; v.g: Amant, so es: El que, ó la que ama; Corrént, es á dir: el que ó la que corre; Llejént, es á saber: El que ó la que llejex.

P. Quinas terminacions ténen els Participis de Present?

R. Els dels Verbs de la 1ª Conjugació són Terminads en ant, en singular, y en ants en plural; pero els de la 2ª y 3ª son finids en ént, en singular, y en énts, en plural; v.g: de Amar, Amant, y Amants; de Córrer, Corrént, y Corrénts; y de Llejr, Llejént, y Llejénts.

P. Estan en ús els Participis de Present de tots els Verbs Catalans?

R. Nò Sr; pero en tal cas usam de sos Equivalénts; v.g: El que, ó la que Frejex; El que ó la que Trepidja; El que ó la que Esquitja, &c.

p. 101r

225.

P. Quin ús fem en la Gramática catalana dels pocs Participis de Present que estan en ús?

R. Com participen de Noms Adjectius de una sola Veu Masculina y Femenina, Singular y Plural, els declinam com els Noms Adjectius de una sola Veu; y, com significhen l'acció del Verb ab Tèmps, els conjugam per Modos, tèmps, Números, y Persónas, per medi del Verb Auxiliar Sèr ó Essèr, que ante-posad al Particip de Present

ó Agtiu del Verb que-és-vulla, expressa el Temps y Modo de sa acció; v.g: Sèr Amant ó Amants, eo Amar; Sèr Llejént ó Llejénts, eo Llejir; Sèr Oyént, ó Oyénts, eo Oyir, &c.

P. Declina-àm, doncs, els Particips de Present dels Verbs de la 1^a, 2^a, y 3ª Conjugació?

R. Com tòts sian Adjectius de una sola Veu Masculina y Femenina, Singular y Plural, y pugan usar-se com á verdaders Adjectius apoyads de Substantius, com á Substantivads, y com á Neutrelisads; y, final-mènt, com els Particips de Present Substantivads Masculins admétian los Artiggles Masculins el ó lo, segons seran iniciads en Consonant ó Vocal: resulta, que pera hò sèr molestos, devem acudir á las Declinacions dels Noms Adjectius de una sola Veu, hond hem tractad de propòsit de tòtas aquestas menudencias.

P. Conjuga-àm, á lo menos, el Verb Sèr ó Essèr, unid als Particips de Present dels Verbs catalans?

R. Assó es facilíssim, post-positand á cada Veu Simple y Composta, Singular i Plural de dit Verb el Particip de Present del Verb que-és-vulla; v.g:

Modo Indicatiu

Temps Present

Singular.

Jo sò Amant, ó Jo amo; tu èts Amant, ó Tu Amas; Èll, ó [p. 301v]
Èlla es Amant, ó Ell ó Ella ama.

Plural

Nosaltres sòn Amants, ó Nosaltres Amam; vosaltres sòu Amants, ó
Vo altres Amau; y Ells ó Ellas sòn Amants, ó áman.

Pretérit Imperfèt

Singular.

Jo era Amant, ó amava; Tu éras Amant, ó amavas; Ell ó Ella era
Amant, ó amava.

Plural.

Nosaltres eram Amants, ó Amávam; Vosaltres erau Amants, ó Amávau;
&c. &c. &c.

P. Si el Particip de Present de qual-se-voi Verb catalá se unex,
com dius, á tots els Pretérits y Esdevenidòrs de Preterit de tots
els Modos del Verb Sèr ¿Per que li dónas sèmpre el titul de
Particip de Present?

R. Perque encara que diem: Jo era amant, he estad ó sigud amant,
fui amant, vas sèr amant, havia estad ó sigud amant, serè amant,
haurè estad ó sigud amant, &c; se entèn, que en tal tèmps estaba
fui, vas sèr, havia estad ó sigud, serè ó haurè estad ó sigud en
la actualitat ó exercici de amar.

P. És pod post-posar al Verb Sèr ó Essèr altre Particip catalá?

R. Si Sèr, se-li pod añadir el Particip de Preterit; pero en
aquest cas nò es Agtiu sinò Passiu; y pera que sia agtiu se deu
comboyar ab el Verb Haver, com ho veurem luego.

Particips de Pretérit ó Passius ó Agtius.

P. Quins sòn els Particips de Pretérit?

R. Els que componen ab el Verb Haver el Pretérit Perfèt, el Més-que-perfèt, y lo Esdevenidòr Mixto de Pretérit del Indicatiu; el Pretérit Perfèt, Més-que-perfèt, y lo Esdevenidòr Mixto de de [sic] Preterit del Subjunctiu, y final-mènt, el Pretérit, y lo Esdevenidòr Mixto de Pretérit del Infinitiu y Gerundiu; y en

p. 302r

296.

aquestos únics casos se diuen Agtius que signifiquen agció de Temps passad. Pero si se ajustan al Verb Sèr, se diuen Passius, perque signifiquen Passió, so es, Agció Passada, que actual-mènt Passa, ó Passará á la Persòna Passiènt.

P. Quinas terminacions tènén els Participis de Pretérit de la 1ª, 2ª y 3ª Conjugació?

R. Els de la 1ª Conjugació són tots terminads an ad; v.g: Amad, Enseñad, &c. Els Regulars de la 2ª són finids en ud; v.g: Mogud, Cregud, &c; Y, els regulars de la 3ª, són acabads en id, v.g: Llegid, Ohid; &c.

P. Per que orus: Que els Participis de Pretérit regulars de la 2ª y 3ª Conjugació són finids en ud ó id?

R. Perque en ditas Conjugacions n'hi ha molts de Irregulars, que tènén altrás terminacions que las referidas.

P. En la 1ª Conjugació, tan numeròsa, que ella sola abrassa més Verbs, que la 2ª y 3ª juntas (que nò hi ha Participis de Preterit Irregulars?

R. No Sr; pux, encara que algú digués: que hi ha á lo menos quatre Verbs, quals son Estar, Embolicar, Defensar, y Disposar, que ténen un Particip de Pretérit Regular y altre Irregular, so es: estad, y Sigud, Embolicad y Embolt, Defensad y Defés, y Disposad y Dispost; se equivocaria, perque Estad, es del Verb Estar, y Sigud del Verb Ser ó Esser; Embolicad es del Verb Embolicar, y Embolt de Embóldrer. Defensad, es del Verb Defensar, y Defés de Deféndrer; y Disposad es del Verb Disposar, y Dispost de Dispóndrer; com ho veurem en las llistas dels Particips de Pretérit Irregulars dels Verbs de la 2ª Conjugació, dels quals tractarem després dels Regulars.

Particips de Pretérit Regulars

de la 2ª Conjugació

P. Ja que tots els Particips de Pretérit dels Verbs de la 1ª Conjugació són, com ho has dit, Regulars y finids en ad (disgas-me quins són els Regulars dels de la 2ª

R. Són tots finids en ud, com de

Cábrer, Cabud.	Constréñer, Constrengud.
Cáldrer, Calgud.	Restréñer, Restrengud.
Pertáñer, Pertangud.	Pédrer, Perdud.
Pláñer, Plangud.	Déurer, Degud.
Bátrer, Batud.	Béurer, Begud.
Debátrer. Debatud.	Rebéurer, Rebegud.
Rebátrer, Rebatud.	Séurer, Segud.
Combátrer, Combatud.	Asséurer, Assegud.

Abátrer, Abatud.
Jáurer, ó Jéurer, Ajagud.
Ajáurer, ó Ajéurer Ajagud.
Pláurer, Plagud.
Compláurer, Complagud.
Displáurer, Displagud.
Cáurer, Caygud.
Recáurer, Recaygud.
Escáurer, Escaygud.
Decáurer, Decaygud.
Rébrer, Rebud.
Concébrer, Concebud.
Recébrer, Recebud.
Percébrer, Percebud.
Témer, Temud.
Prémer, Premud.
Exprémer, Expremud.
Véndrer, Venud.
Revéndrer, Revonud.
Vénser, Vensud.
Revénser, Revensud.
Convénser, Convensud.
Estréñer, Estrengud.

Sobre-seurer, Sobre-segud.
Resséurer, Ressegud.
Créurer, Cregud.
Descréurer, Descregud.
Conéxer, Conegud.
Desconéxer, Desconegud.
Regonéxer, Regonegud.
Reconéxer, Reconegud.
Entre-conéxer, Entre-conegud.
Aparéxer, Aparegud.
Desaparéxer, Desaparegud.
Reaparéxer, Reaparegud.
Comparéxer, Comparegud.
Meréxer, Merescud.
Desmeréxer, Desmerescud.
Remeréxer, Remerescud.
Compadéxer, Compadescud.
Desvanéxer, Desvanescud.
Evanéxer, Evanesrud.
Permanéxer, Permanescud.
Prevaléxer, Prevalescud.
Amanéxer, Amanescud.
Créxer, Cresrud.

p. 303r

297.

Decréxer, Decresrud.

Incórner, Incorregud.

Recréxer, Recrescud.	Encórrer, Encorregud.
Sòbre-créxer, Sòbre-crescud.	Escórrer, Escorregud.
Aparéxer, Aparegud.	Socórrer, Socorregud.
Aperéxer, Aperescud.	Discórrer, Discorregud.
Convaléxer, Convalescud.	Decórrer, Decorregud.
Desconvaléxer, Desconvalescud.	Recórrer, Recorregud.
Reconvaléxer, Reconvalescud.	Ocórrer, Ocorregud.
Peréxer, Perescud.	Acórrer, Acorregud.
Adoléxer, Adolescud.	Bátrer, Batud.
Enviléxer, Envilescud.	Rebátrer, Rebatud.
Desvanéxer, Desvanescud.	Combátrer, Combatud.
Conéxer, Conegud.	Debátrer, Debatud.
Péxer, Pescud.	Móurer, Mogud.
Acontéxer, Acontescud.	Remóurer, Remogud.
Riurer, Rigud.	Commóurer, Commogud.
Subriurer, Subrigud.	Promóurer, Promogud.
Viurer, Viscud.	Submóurer, Submogud.
Reviurer, Reviscud.	Plóurer, Plogud.
Sòbre-viurer, Sòbre-viscud.	Haver ó Hauer, Hagud.
Rómprer, Rompud.	Sèr ó Essèr, Sigud.
Prorrómprer, Prorrompud.	Sabèr, Sabud.
Interrómprer, Interrompud.	Valer, Valgud.
Corrómprer, Corrompud.	Voler, Volgud.
Disrómprer, Disrompud.	Poder, Pogud.
Córrer, Corregud.	Bèn-voler, Ben-volgud.
Escórrer, Escorregud.	Mal-voler, Mal-volgud.

P. Quins són els Participis de Pretèrit Irregulars del - verbs de la 2a Conjugació? [p. 303v]

R. Són tots els que no són finids en ud, com els acabats en es, et, it, ist, olt, os, ost, ort, y uyt.

és

P. Quins són els Participis de Pretèrit Irregulars finids en és?

R. Són tots els següents:

Péndrer, Prés.	Acométrer, Acomés.
Repéndrer, Représ.	Arremétrer, Arremés.
Despéndrer, Després.	Escométrer, Escomés.
Empéndrer, Emprés.	Demétrer, Demés.
Apéndrer, Aprés.	Admétrer, Admés.
Compéndrer, Comprés.	Malmétrer, Malmés.
Suspéndrer, Susprés.	Remétrer, Remés.
Enténdrer, Entés.	Intrométrer, Intromás.
Preténdrer, Pretés.	Entremétrer, Entrenés.
Aténdrer, Atés.	Prométrer, Promés.
Desaténdrer, Desatés.	Comprométrer, Compromés.
Conténdrer, Contés.	Ométrer, Omés.
Oféndrer, Ofés.	Permétrer, Permés.
Deféndrer, Defés.	Submétrer, Submés.
Féndrer, Fés.	Tramétrer, Tramés.
Enténdrer, Entés.	Imprémer, Imprés.
Exténdrer, ó Esténdrer Estés ó Extés.	Exprémer, Exprémés. [sic]
Cométrer, Comés	Oprémer, Oprés.

ét

P. Quins són els Participis de Pretèrit Irregulars finids en ét?

R. Són els que és seguëxen:

Tráurer, ó Tréurer, Trèt.	Detráurer, Detrèt.
Atráurer, Atrèt.	Contraúurer, Contrèt.
Distráurer, Distrèt.	Abstráurer, Abstrèt.
Substráurer, Substrèt.	Retráurer, Retrèt.

p. 304r

298.

it.

P. Quins són els Participis de Pretèrit Irregulars acabads en it?

R. Son aquestos pocs:

Escriurer, Escrit.	Subscriurer, Subscrit.
Descriurer, Descrit.	Transcriurer, Transcrit.
Rescriurer, Rescrit.	Sobre-escriurer, Sòbre-escrit.
Prescriurer, Prescrit.	Contra-escriurer, Contra-escrit.

ist

P. Quins són els Participis de Preterit Irregulars terminads en ist?

R. Són els quatre seguënts:

Véurer, Vist.	Prevéurer, Previst.
Revéurer, Revist.	Entre-véurer, Entre-v ist.

òlt

P. Quins són els Participis de Pretérit Irregulars finids en òlt?

R. Son els Següents

Absóldrer, absolt.	Remóldrer, Remolt.
Cóldrer, ó Cólrer, Colt.	Disó drer, Disolt.
Resóldrer, Resolt.	Resóldrer, Resolt.
Condóldrer, Condolt.	Sóldrer, Solt.
Móldrer, Molt.	Embóldrer, Embolt.

ós

P. Quins són els Participis de Pretérit Irregulars acabads en ós?

R. Són els següents:

Fóndrer, Fós.	Desclóurer, Desclós.
Confóndrer, Confós.	Reclóurer, Reclós.
Refóndrer, Refós	Conclóurer, Conclós
Tóndrer, Tós.	Enclóurer, Enclós.
Clóurer, Clós	Exclóurer, Exclós.

----- [p. 104v]

óst

P. Quins són els Participis de Pretérit Irregulars terminads en óst?

R. Son els que és seguéxen:

Póndrer, Post.	Compóndrer, Compost.
Correspóndrer, Correspost.	Descómpndrer, Descompost.
Respóndrer, Respost.	Recompóndrer, Recompost.
Dispóndrer, Dispost	

ort

P. Quins són els Participis de Pretérit Irregulars finids en ort?

R. Són els quatre següents:

Tórser, Tort. Retórser, Retort.

Destórser, detort. Extórser, Extort.

uyt

P. Finalment quins són els Participis de Pretérit Irregulars dels finids en uyt?

R. Són els següents:

Cóurer, Cuyt. Dur, ó Dúurer, Duyt.

Recóurer, Recuyt. Concourer, Concuyt.

Participis de Pretérit Regulars, é Irregulars

Dels Verbs de la 2ª Conjugació.

P. Són molts els Verbs de la 2ª Conjugació, que tingan dos Participis de Pretérit, un Regular, y altre Irregular?

R. Nò Sr, són pocs, pu: nò hi ha sinò els sint següents

Náixer, Nascud, y Nad.

Renáixer, Renascud, y Renad.

Dóldrer ó Dolrer, dolgud, y Dolt.

Condóldrer, ó Condolrer, Condolgud y Condolt.

Empéner, Empengud, y Empés.

P. Els Verbs Recébrer, Concébrer, Exprémer, Restréñer, y Enviléxer únó ténen dos Participis de Preterit, un Regular, y altre Irregular?

R. Nò Sr; pux, encara que digam: Recebud, y Recebid; Concebud, y Concebid; Expremud, y Expremid; Restrengud, y Restreñid; y Envilescud y Envilid: Sòn tòts Particips de Pretérit Regulars de Verbs de la 2ª, ó 3ª Conjugació; so es.

De la 2ª	De la 3ª
Recébrer, Recebud.	Recebir, Recebid
Concébrer, Concebud.	Concebir, Concebid.
Exprémer, Expremud.	Expremir, Expremid.
Restréñer, Restrengud.	Restréñir, Restreñid.
Enviléxer, Envilescud.	Envilir, Envilid.

Particips de Pretérit Regulars
Dels Verbs de la 3ª Conjugació.

P. Quins sòn els Particips de Pretérit Regulars dels Verbs de la 3ª Conjugació?

R. Sòn tòts els finids en id; com: Llejar, Llejid; Ohir, Ohid; Estabilir, Estabilid; &c.

P. Sòn molts els Particips de Pretérit Regulars de la 3ª Conjugació?

R. Ne sòn quasi tòts, pux sòn pocs els Irregulars.

Particips de Pretérit Irregulars.

P. Quins sòn els Particips de Pretérit Irregulars dels Verbs de la 3ª Conjugació?

R. Són sola-ment els finids en ert, it, ort, y ud.

ert

P. Qualls són els Participis de Pretérit Irregulars finids en ert?

R. Son els Següents:

Obrir, Obert.	Entre-obrir, Entre-obert. [p. 305v]
Omplir, Omplert.	Recubrir, Recubert.
Complir, Complert.	Encubrir, Encubert.
Recumplir, Recumplert.	Sufrir, Sufert.
Cumplir, Cumplert.	Estabblir, Estabblert.
Cubrir, Cubert	Re-estabblir, Re-estabblert.
Descubrir, Descubert.	Suplir, Suplert.

it

P. Quins són els Participis de Pretérit Irregulars acabads en it?

R. No són mes que els sis següents:

Dir, Dit	Mal-dir, Mal-dit.
Desdir, Desdit.	Bèn-dir, Bèn-dit.
Contradir, Contradit.	Entredir, Entredit

ort

P. Quants són els Participis de Preterit Irregulars finids en ort?

R. No són més que dós; so es:

Morir, Mort.	Pre-morir, Pre-mort.
--------------	----------------------

ud

P. Quins són els Participis de Pretérit Irregulars dels Verbs de la 3ª Conjugació finids en ud?

R. Son els següents finids en ingud:

Tenir, Tingud.	Sostenir, ó Sustenir, Sustingud.
Retenir, Retingud.	Absténir, Abstingud.
Entre-tenir, Entre-tingud.	Atenir, Atingud.
Detenir, Detingud.	Obtenir, Obtingud.
Contenir, Contingud.	Venir, Vingud.
Mantenir, Mantingud.	Revenir, Revingud.

p. 306r

300.

Contravenir, Contravingud.	Reconvenir, Reconvingud.
Entrevenir, Entrevingud.	Prevenir, Previngud.
Intervenir, Intervingud.	Provenir, Provingud.
Sobrevenir, Sobre-vingud.	Avenir, Avingud.
Esdevenir, Esdevingud.	Desavenir, Desavingud.
Convenir, Convingud.	Reavenir, Reavingud.
Desconvenir, Desconvingud.	Subvenir, Subvingud.
Disconvenir, Disconvingud.	Pervenir, Pervingud.

Participis de Pretérit Regulars é Irregulars

Dels Verbs de la 3ª Conjugació.

P. Hi ha algun Verb de la 3ª Conjugació que tinga dós Participis de Pretérit, un Regular y altre Irregular?

R. Nò Sr, nò n'hi ha ningun; pux, encara que digam: Concebid, y Concebud; Recebid, y Recebud; Expremid, y Expremud; Restreñid, y Restrengud; Envilid, y Envilescud; sòn cada parell de estos Particips de Pretérit, Regulars, pero de diferent Conjugació, so es, de la 2ª ó 3ª, com ho hem dit, parland dels Particips de Pretérit Regulars, é Irregulars dels Verbs de la 2ª Conjugació.

P. Nò diem també Estabilid, y Estabblert?

R. Si Sr, pero Estabilid es Particip de Pretérit Regular del Verb Estabilir; y Estabblert, es Irregular del Verb Estabblir.

Particips de Pretérit Regulars é Irregulars

Dels Verbs de tótas tres Conjugacions ar, er, ir.

P. Nò has vist tu una Llista de alguns Verbs de la 1ª, 2ª, y 3ª Conjugació, que tènen dós Particips de Pretérit, un regular, y altre Irregular?

R. Si Sr, he vist una Llista, composta de tres Columnas; la [p. 306v] 1ª de Verbs de tótas tres Conjugacions; y la 2ª y 3ª de Particips de Pretérit, segons diuen; pero els Particips de Pretérit, que estan en la 2ª Columna nò sòn tots Regulars; y las Veus de la 3ª ni sòn Particips, ni Regulars, ni Irregulars, sinó Noms Adjectius que sòn el motiu de les accions dels Verbs, ó bé son resultat.

P. Enseña-àm, doncs, dita Llista á fi que pugam averiguar si téns ó nò rahò?

R. La Llista es aquesta.

1ª Colª

2ª Colª

3ª Colª

Buydar.	Buydad	Buyd
Despertar.	Despertad.	Despert.
Concretar.	Concretad.	Concrèt.
Axugar.	Axugad.	Axut.
Expressar.	Expressad.	Exprès.
Fixar.	Fixad.	Fixò.
Afartar.	Afartad.	Fart.
Insertar.	Insertad.	Inserto.
Experimentar.	Experimentad.	Expert.
Juntar.	Juntad.	Junt.
Manifestar.	Manifestad.	Manifest.
Perfeccionar.	Perfeccionad.	Perfèt.
Revoltar.	Revoltad.	Revolt.
Tardar.	Tardad	Tardo.
-----	-----	-----
Confóndrer.	Confós	Confus.
Exclóurer.	E clós.	E clis.
Inclóurer.	Inclós.	Inclús.
Convènser.	Convensud.	Convicto.
Incórrer.	Incorregud.	Incurs.
Omètrer.	Omés.	Omis.
Refóndrer	Refós.	Refús.
-----	-----	-----
Introduhir.	Introduhid.	Intrús.
Benehir.	Benehid.	Beneyt.
Elejir.	Elejid.	Electo.
Discutir.	Discutid.	Discus.

Expelir.	Expelid.	Expulso.
Disperjir.	Disperjid.	Dispers.
Extingir.	Extinguid.	Extinct.
Dividir.	Dividid.	Divís.
Enllestir.	Enllestid.	Llèst.
Incluhir.	Incluhid.	Inclús.
Excluhir.	Excluhid.	Exclús.
Exhimir.	Exhimid.	Exèmt.
Invertir.	Invertid.	Invers
Omitir.	Omitid.	Omis.
Provehir.	Provehid.	Províst.
Decidir.	Decidid.	Decís.
Indecidir	Indecidid.	Indecís.
&c.	&c.	&c.

P. Ja veig la Llista de las tres Columnas, y las Veus de la 3a, que deyas nò són Particips de Pretérit, ni regulars, ni Irregulars sinò Noms Adjectius de dós Veus; pero voldria saber éper que ditas Veus nò són Particips de Pretérit?

R. Perque nò péden formar ab el Verb Haber ni altre equivalènt ningun Pretérit Perfèt Próxim; pux nò podem dir: Jo he Buyd, Jo he Despert, Jo he Concrèt, Jo he Axut, &c, sinò: Jo he Buydad, Jo he Despertad, Jo he Concretad, Jo he Axugad, &c. el verdader Particip de Pretérit, sia Regular ó Irregular se ajusta al Verb

Haver ó altre equivalènt, pera formar dit Pretérit Perfèt Próxím; v.g: Jo he Confós, Inclós, Exclós, Convensud, &c; y nõ diriam bè: Jo he Confús, Inclús, Exclus, ni Convicto.

P. Axí com diem: Jo sò Amad, ó Amada; Enseñad ó Enseñada, &c nõ diem igual-mènt: Jo sò Buyd ó Buyda; Despert ó Desperta?

R. Si Sr, pero en estos casos els Particips de Pretérit Amad y Enseñad [p. 307v] sòn Passius, pux ajustads al Verb Ser sòn Passius, y unids al Verb Haber, Agtius; pero las Veus Buyd ó Buyda, Despert ó Desperta, nõ sòn Particips ni Agtius, ni Passius, sinò Adjectius de dos Veus, Masculina y Femenina, que se unéxen, com els demès Adjectius al Verb Ser; v.g: Sò Alt ó Alta, Bax ó Baxa; Sò Negre ó Negra, Blanc ó Blanca, &c; y axí com formam del Adjectiu Alt y Alta, el Verb Alsar, y son Particip de Pretérit Alsad y Alsada; de Bax y Baxa, Abaxar, Abaxad Abaxada; de Negre y Negra, Ennegrir, Ennegrid Ennegrida; y de Blanc y Blanca, Emblanchir, Emblanchid Emblanchida: formam igual-mènt del mer Adjectiu Buyd y Buyda, el Verb Buydar, y son Particip de Pretérit Buydad Buydada; de Despert y Desperta, Despertar, Desperta y Desperta; de Concrèt y Concrèta, Concretar, Concretad y Concretada; y de Axut y Axuta, Axugar, Axugad Axugada. Las Veus, doncs, de la 3ª Columna sòn mera-mènt Adjectius de dos Veus, y nõ Particips de Pretérit, ni Regulars, ni Irregulars, ni Agtius, ni Passius.

P. Quins sòn els Particips de Pretérit Agtius?

R. Els que signifícan l'acciò del Verb que és conjugat; y en aquest cas se juntan ab els Verbs Haber ó Tenir.

P. Quins són els Passius?

R. Els que signifiquen la Passió del Verb que és conjugat, y en est cas se uníxen als Verbs Ser ó Estar.

P. Com se usen els Participis de Pretérit Passius, ó unids als verbs Ser ó Estar?

R. Se usen bax tótas sas Veus Masculinas y Femeninas, Singulars y Plurals; v.g: Jo sò Amad; Tu ets Amad, ó Amada; Ell es Amad, ó Ella Amada; Nosaltres sòm Amads, ó Amadas; Vosaltres sòu Amads, ó Amadas; y Ells són Amads, ó Ellas Amadas. Lo matèx se practica ab el verb Estar, com: Jo estig Amad, ó Amada; tu estás Amad ó Amada; Ell está Amad, ó Amada; &c.

p. 308r

302

P. Com se usen els Participis de Pretérit Agtius, eo unids al verb Haber ó Haver?

R. En estos tèmps se usen indeclinablemènt per la gènt erudita, so es, uníxen la Veu Masculina Singular á Personas Masculinas y Femeninas, Singulars y Plurals; v.g: Jo he Amad; Tu has Amad, Èll ó Èlla ha Amad; Nosaltres hem Amad; Vosaltres heu Amad, y Èlls ó Ellas han Amad.

P. Per que dius que assó és practica en estos tèmps?

R. Perque antiga-mènt se usaven els Participis de Preterit Agtius ab tótas sas Veus; y áduc se-èn troba algun rastre entre la gènt plebéa.

P. Com se usen els Participis de Pretérit unids al Verb Tenir?

R. Se usan de un modo y altre; so es, declinable, é indeclinable-mènt; v.g: Ting escrit un papèr; Tèns escrit una carta; Tè escrit un bidllet, ó una eschela. Tenim escrit uns papers, ó unas cartas. Ting escrit un papèr, escrita una carta, escrits dós papèrs, ó escritas dos cartas.

P. Nò has vist tu una grand Serie de Particips de Pretèrit, que tènen la terminaciò de tals, y la significaciò dels de Present?

R. Si Sr, he vist aquesta Llista:

Acostumad, Acostumada.....El que, ó la que tè costum.

Agrahid, Agrahida.....El que, ó la que agrahex.

Atrevid, Atrevida.....El que, ó la que tè atreviment.

Bèn-menjad, Bèn-menjada.....El que ó la que tè bona taula.

Bèn-begud, Bèn-beguda.....El que ó la que usa bon ví.

Callad, Callada.....El que ó la que mantè el secret.

Cansad, Cansada.....El que ó la que es molèst.

Dissimulad, Dissimulada.....El que ó la que dissimula.

Entés, Entesa.....El que ó la que tè inteligencia.

[p. 308v]

Esforsad, Esforsada.....El que ó la que tè mòlta forsa.

Finjid, Finjida.....El que ó la que sab finjir.

Remirad, Remirada.....El que ó la que tè mòlt miramènt.

Moderad, Moderada.....El que ó la que tè moderaciò.

Pausad, Pausada.....El que ó la que va aL pausa.

Porfiad, Porfiada.....El que ó la que tè porfidia.

Precaucionad, Precaucionada.El que ó la que va ab precauciò.

Presumid, Presumida.....El que ó la que presum.

Recatad, Recatada.....El que ó la que va ab recato.

Sabud, Sabuda.....El que ó la que sab bè.

Sacudid, Sacudida.....El que ó la que sab sacudir-se.

Sentid, Sentida.....El que ó la que luego se enfada.

Sufert, Suferta.....El que ó la que tè sufriment.

&c.

&c.

Pero aqui deg respóndrer dós cosas: La 1ª es que dits Participis significan cosa passada; pux, Acostumad, Acostumada significan aquell ó aquella que fins ara ha tingud Costum; Agrahid, Agrahida, aquell ó aquella que fins ara ha tingud agrahiment, &c. La altra cosa que deg manifestar es que dits Participis se usan com Adjectius Verdadèrs, quand van acompanyads de Substantius Expressos; v.g: Home Acostumad y Dona Acostumada: Cabra acostumada á saltar fa de mal desvesar; si empero se usan Substantivads, so es, quand se referexen á Substantius callads per la figura Elipsis, se usan ab Artiggles Masculins ó femenins con si fòssen Noms Substantius; v.g: Lo Acostumad, la Acostumada, en llog del Home Acostumad y de la Dona Acostumada.

Tòts, pux, els Participis Catalans, sion de Present, Pretèrit, ó Esdevenidor Agtiu ó Passiu, son Ad-

jectius de una ó de dós Veus. Els de Present són de una sola Veus; v.g: L'home Amant, la dona Amant; Lo Amant, la Amant; pero els Particips de Pretèrit y de Esdevenidor, són de dós Veus; v.g: Amad, Amada; Amadòr, Amadòra; Amando, Amanda.

Particips de Esdevenidòr

P. Quins són els Particips de Esdevenidòr?

R. Aquells que signifiquen Agció ó Passió Esdevenidòra ó Venidera; y per lo tant se dividèxen en Agtius y Passius.

P. Quins són els Particips de Esdevenidòr Agtius?

R. Els que signifiquen Agció Esdevenidòra; v.g: Amadòr, Amadòra; so es: El que ó la que ha de Amar, tè de Amar, ó deu Amar; Matadòr, Matadòra; es á saber: El que, ó la que ha de Matar, tè de Matar, ó deu Matar.

P. Quins són els Passius?

R. Els que signifiquen Passió Esdevenidòra; v.g: Amando, Amanda; Matando, Matanda; so es: El que ó la que ha de ser, tè de ser, ó deu ser Amad ó Amada, Matad ó Matada.

P. Usa molts Particips de Esdevenidòr la Llengua Catalana?

R. Nò Sr, ne usa molts pocs, y quasi sèmpre és val de sos Equivalents; quals son: El que, ó la que ha de, tè de, ó deu Amar, Llejr, Ohir; &c. El que, ó la que ha de ser, tè de sèr, ó deu sèr Amad ó Amada, Llejid ó Llejida, Ohid ó Ohida, &c.

P. Hi ha en lo Idioma Catalá algunas Digcións, que vajan á la saga dels Verbs y sos Particips, sens sèr Noms ni Pronoms?

R. Si se, hi són los Adverbis, que són la 1ª Especie de las Dig[cp. 309v]ciones Invariabbes, que fórman el Segón Género Filosófic de las Digciones Gramaticals

Género Segón
Digciones Invariabbes.

P. Que enténs, per Digciones Invariabbes?

R. Aquellas que nõ varian, ni ès mudan per Géneros, Números, ni Casos, com los Artiggles, Noms, Pronoms, y Participis; ni per Modos, Tèmps, Números y Persónas, com els Verbs?

P. Quantas són las Especies de las Digciones Invariabbes?

R. Quatre: Adverbi, Preposició, Interjegció, y Conjugació.

Adverbis

eo

Individuos de la 1ª Especie
De Digciones Invariabbes.

P. Que enténs per Adverbis, ó Adverbs?

R. Entèng una espècie de Digciones Invariabbes, ó presas per tals en la Oració Gramatical, que posadas antes, ó després de la Veus Verbals, Agtivas, ó Passivas, aumenten, disminuyexen, ó varian el

significad del Verb Egsprés, ó Sòbre-entès, á qui se aplican, ó referéxen; y nõ tènén Regímen algun sobre ninguna Digció Declínable; pux assó es propi de las Preposicions.

P. Que entèns per Digcións Invariabbles?

p. 310r

304.

R. Sòn las Dicións que nõ és declinan per Géneros, Números, y Casos, com els Artiggles, Noms, Pronoms y Participis; ni és conjúgan per Modos, Temps, Números, y Persònas, com els Verbs, sinò que quedan immudabbles.

P. Perque dius que los Adverbis son Digcións Invariabbles, ó presas per tals en la Oració?

R. Perque hi ha mòlts Noms Adjectius, que en sa Veu Masculina Singular se úsan com Adverbis, y en est cas se reputan Invariabbles.

P. Com conixerem, quand sòn Adverbis, ó Noms Adjectius?

R. Sòn Adverbis, quand van antes, ó després de Verbs; y sòn Noms Adjectius quand van antes, ó després de Noms Substantius; v.g: Quand diyem: Es un die clar, ó un clar die; nõ és pod dubtar que clar es Adjectiu Masculi Singular; pero, si diyem: Fulano parla clar, se veu clara-mènt, que clar es Adverbi.

P. Póden alguns Noms Substantius usar-se com á Adverbis?

R. Si S_r; y és conex que sòn Adverbis, quand van immediata-mènt antes, ó després de Verbs; y sòn Substantius quand van despres, de Artiggle Masculi, ó Femeni Singular: v.g: Quand se du, que el Noy nõ conex el bè que se li fa; aquella paraula bè es Nom

Substantiu que va després del Artíglle el; pero si és diu: que el Noy apren bé, ó estudia bé, es un Adverbi, que va després del Verb Apéndrer, ó Estudiar.

P. Per que dius: Que los Adverbis, posads antes, ó després de las Veus Verbals aumentan, disminuhéxen ó varían el significad del Verb?

R. Perque manifestan las circunstancias tan várias en la egzecuciò de l'Agcio, ú Passiò del Verb Egsprés ó Sobre-entés; y de aqui vénen tantas Varietads de Adverbis.

P. Per que dius: Verb Egsprés, ó Sobre-entés?

R. Perque móltas vegadas lo Adverbi se referex á un Verb, callad per [p. 310v] la Figura Elipsis; v.g: Al home, natural-mènt bo, es fácil engañar-lo; pux en esta Oracioneta se deu suplir el Verb es, en esta fôrma: Al home, que es natural-mènt bo, es facil enganar-lo.

P. Com se dividéxen los Adverbis, ó Adverbs?

R. Se dividéxen en Simples, y Compostos; y en Modos, ó Frases Adverbials, que és diuen Adverbis Virtuals, ó Equivalènts de Adverbis.

P. Quins són los Adverbis Simples?

R. Els que cónstan de una sola Digciò Catalana; Vuy; ó Catalanisada, vinguda regular-mènt del Llatí; v.g: Hir, de heri; Hond, de Unde; Hi, de hic, ó ibi; Quan, de Quam, Quant, de Quantum; Quand, de Quando; Tan, de Tam; Tant, de Tantum; &c.

P. Quins són los Adverbis Compostos?

R. Són els que constan de dos, ó més Digcions Catalanas, ó Catalanisadas, unidas ab nota, ó sens nota de Composició; v.g: Avuy, ó á-Vuy; Ahir, ó á-hir; Antes dehir, ó Antes de-hir, Ahònd, ó a-hond; y tots los Adverbis acabads en mènt.

P. Com se fòrman los Adverbis finids en mènt?

R. Se fòrman de la Veu Femenina Singular dels Adjectius de dos Veus, ó de la Veu comuna dels de una, añadind-los per detrás, ab nota ó sens nota de Composició, lo Abblatiu llati mente apocopad, treta per la Figura Ápocopa, la e final, segòns el geni de nostra llengua, que tira sèmpre al laconisme; v.g: Sábia-mènt, Felis-mènt; pero és deu advertir, que quand hi ha necessitat de posar, dos, tres, ó mes Adverbis junts, deu escusar-se la terminacio mènt en el primer, ó primèrs, y se posará sola-mènt en lo últim Adverbi; v.g: Cicero parlá sábia, y eloqüènta-mènt. Cesar escriguè clara, oportuna, y concisa-mènt.

P. Guinas són las Frases, ó Modos Adverbials, que també és diuen Adverbis Virtuals, ó Equivalènts de Adverbis?

p. 311r

305.

R. Són dos, ó més Digcions, entera-mènt separadas sens nota ni seyal de Composició, que fan el paper, ú ofici de Adverbis particulars, ó Individuos de alguna de tantas Varietads de élls, deduhidas de las circumstàncias de l'agció, ú passio del Verb á qui se aplican, quals circumstàncias són el Llog, Tèmps, Quantidad, Qualidad, Orde, &c. major-mènt si alguna de ditas dos, ó més digcions es ja Adverbi.

P. Fés-me, dóncs, una llista de tótas las Varietads dels Adverbis Catalans, y posa en cada una sos corresponènts Individuos; y separa los Adverbis Simples, y Compostos, dels Modos, o Frases Adverbials que, quasi tótas són compostas de Preposicions, y Adverbis.

R. La lista, que V.m em demana es la següent.

Varietads
Dels Adverbis Catalans

1ª Varietad.

Adverbis de Llog.
Simples, y Compostos

Llá, o Allá. Sa, ó Assí.

Assí, Aquí, Allí, ó Allá, ensá, enllá, Hònd, Ahond, Arrèra, ó
Derriera, Dintre, ó Dins. Fora ó Defora, Sòbre, Sòta, Bax, Dalt,
Prop, Cerca, Entorn, ó Rededòr, Lluã, ó distant, Tras, Detrás,
Atrás, Entre, Entre-midj. Devant.

Modos ó Frases Adverbials.

De assi, hond jo estig. De aqui, hond tu estás. De allí, ó alla
hond aquell ó aquella está. L. Je assi; desde aqui; desde allí, ó
allá; Fins assi, fins aqui, fins allí, ó alla; per assi, per
aqui, per allí, ó per allá; De hònd; desde hònd; per hond; fins á

hond; cerca á hond; de lluç, de prop, de cerca; mes cerca; mes prop; mes lluç; en llog, ó citi próxim, ó remot; cerca de esta, ó aquella part; distant de esta ó aquella part, ó de l'altra part; á la dreta; á la esquerra; á un costad; al [p. 31iv] altre costad; al rodador, ó entorn; en tótas parts; hond se vulla, ó á hond se vulla; en qualsevol part; de part de dins; de part de fora; al dors; de part de dintre; en dintre, ó dins; á orra; arreu arreu; tót arreu, en amunt, mes amunt; á bax; mes abax; per bax; mes avant; mes en devant; de assi en avant; al devant, ó en devant; en avall; de munt á vall; ó de vall á munt; de dalt á bax; ó de bax á dalt; &c.

2ª Variedad

Adverbis de Temps.

Quand; Vuy, ó avuy; Hir, ó ahir; Demá; ja, ara; luego, tót-seguid, prest, després; antes, ó abans; may, may-mès; ja-may; tard, atard, tardet; dejorn, ó temprá, dejurnet; sempre, entre-tant; demati; dematinet; enguañ, entañ; entre-tant; interin, ó interina-mènt; llavors; prest, ó aviad; mentres; promte; sovint, sovintet, tót-sovint, vespre, ó vespret.

Modos ó Frases Adverbials

Demá demati; passad demá, ó demá passad; antes de hir; en lo die de vuy; passad dos, tres dies, &c; de vuy en vuyt; de vuy en quinze; de vuy en tres setmanas; passad un, dos, tres mesos &c.

passad un, dos, tres anys &c. aquest any; lo any passad; á las horas; desde luego; töt sovint, ó á minut; töt sovintet, ó a minut; töt sovintet, ó freqüenta-mènt; antes de ara; al instant, ó moment; may més; ninguna vegada; alguna vegada, cap vegada; en ninguna ocasió; de die en die; nit y die; de dies; de nits; á las fòscas; cap al tard; cap al vespre; fins á la nit; tötta la nit; töt el die; dies ha; un any ha; temps ha; de comtant, ó bitllo-bitllo; al instant, ó cada instant; al punt; cade punt; á punt; de imprevist, ó impensada-mènt; de repente; en brèu, ó brèu-mènt; may més, ó may pus; mentres tant, ó entre tant; de aquí en avant, per avant, mes avant; mes tard, mòlt tard; en lo endemà; á temps; á estónas; á ratos perduds; de vegadas; á vegadas; á voltas; á més tardar; á més véurer; á la curta, ó á la llarga de rellans; antiga-mènt, ó antigua-mènt; temps passads.

p. 312r

306

3ª Varietat.

Adverbis de Quantitat.

Quant, tant, mòlt, poc, més, menos, demasid, demasiada-mènt, massa, prou, bastant, bastanta-mènt, abundant, abundanta-mènt, escàs, escassa-mènt demasiad, demasiada-mènt, gayre, adòjo.

Modos, ó Frases Adverbials.

Nò res, ó ninguna cosa; quasi nò res, ó poca cosa; alguna cosa; mòlt poc, poc ó mòlt, ó un xic; bèn poc; poc més poc menos; poc mes ó menos; en gros; á la menuda, ó per menud; un xic; á centenars; á grapads; á almostas á palms y canas; de palm en palm; de gòm á gòm; mòt á mòt; á cabassads, ó á cabassos; á raj á raj; de mica en mica, se omple la pica.

4ª Variedad

Adverbis de Qualitat.

Qual, bè, mal, mala-mènt, amarg, amarga-mènt; Lòis, dòlsa-mènt; confús, confusa-mènt; bona-mènt; &c.

5ª Variedad.

Adverbis Afirmatius.

Si; axí. ó axis; cert, certa-mènt; segur, segura-mènt; verdader, verdadèra-mènt; efegtiu, efegtiva-mènt; indubitabble, indubitabble-mènt; evidènt, evidenta-mènt; constant, constanta-mènt.

Modos, ó Frases Adverbials

Sens dubte, sens reparo, en efègte, en realitat, en veritat; cert y segur; no hi ha més que dir; ni més ni menos.

6ª Variedad

Adverbis Negatius

Nò, tampoc, menos, gèns, may, ja-may, almeñs, almanco, rès.

Modos ó Frases Adverbials.

Rès mes, nò rès, no pas, de ninguna manèra, de burlas, per demès, per ningun pretext, nò obstant; de ningun modo, de ninguna manèra, de cap de las maneras per ningun motiu, per ninguna causa ó rahò. [p. 312v]

7ª Varietad.

Adverbis Obtatius, ó de Desidj.

O', ó si' baldamènt, baldamènt que.

Modos ó Frases Adverbials.

Vulla Dèu' Plaguès à Dèu' Tant de bo' axi sia' axi fòs'

8ª Varietad

Adverbis Demonstratius.

Ve-èt aqui tu; Ve-us aqui vòs, ó vosaltres; Ve-li aqui vosté;

Ve-èls aqui vostes

9ª Varietad.

Adverbis de Orde.

Primèr, ó primera-ment; Segòn, ó segòna-ment; Tercer, ó
tercèra-ment. &c. ùltim, ó ultima-ment; enfin, ó final-ment; mès,
amès, ademès, item, luego, seguid, seguida-mènt, conseqüent-ment

Modos, ó Frases Adverbials.

Em primèr, segòn, ó tercer llog, ó puesto, &c mès á mès, en
avant, de aqui al devant; despres de asso, axó, ú alló; á axó se
sequex, á axó se añadex; tras de asso, axó, ú alló; &c.

10ª Varietad.

Adverbis Interrogatius.

Que? Perque? Quand? Quant? Hond?

Modos, ó Frases Adverbials.

Per quin motiu? Per que causa? Per quina rahò? De quina part? A
quina part? En quina part? Per quina part? A hond,? De hònd? Per
hond?

Las quatre Interrogacions Llatinas Ubi, Quo, Unde, y Qua
nosaltres les egspliquem ab lo Adverbi interrogant Hond?, y
algunas preposicions en esta fôrma: A hond estás? Ubi es? De hond
vêns? Unde venis? A hond vas? Quo tendis? Per hond passas? Qua
transis?

p. 313r

307.

11ª Varietad

Adverbis de Dubte, ó Dubitativus

Apenas; casi, ó quasi; casi-casi, ó quasi-quasi, acás.

Modos Adverbials

Tal vegada; per ventura; qui sab? en cas, si per cas, en tal cas;
si pera acás si per alguna casualidad; pod sêr que; têmo que
presumo que nô, &c.

12ª Varietad.

Adverbis Egsclusius

Única-mênt, mera-mênt, precisa-mênt, egsclutad, menos, sinó, sens,
també, ó

Modos, ó Frases Adverbials.

A excepció, en exclusió; tan sols, tan sola-mènt; no sols

13ª Varietat.

Adverbis Elegtius

Principal-mènt, especial-ment, major-mènt; sols, sola-mènt

Modos ó Frases Adverbials.

Ans be, antes be; més aviat.

14ª varietad

Adverbis Congregatius.

Junt, junta-mènt, simultànea-mènt

15ª Varietat.

Adverbis Disminutius.

Apenas, insensible-mènt, impersebtibble-ment

16ª Varietat.

Adverbis Intensius, ó Aumentatius.

Molt, moltíssim, grandíssima-mènt, perfèta-mènt,
maravellosa-mènt, primorosa-mènt.

[p. 313v]

17ª Varietad.

Adverbis Comparatius.

Superior-mènt, inferior-mènt, millòr, més, menos, tan.

Modos ó Frases Adverbials.

Tan més, tan menos, tan com, atan que, un poc més, un poc menos;
molt més, molt menos, mòlt mes y menos.

18ª Varietad

Adverbis Superlatius

Summa-mènt, suprema-mènt, infima-mènt, boníssima-mènt,
malíssima-mènt, grandíssima-mènt, bábara-mènt. &c.

19ª varietad.

Adverbis Assimilatius.

Com, axi com, axi matèx, del modo que, á manèra que, igual-mènt
que; á egzèmple de, al pas que &c.

20ª Varietad.

Adverbis Modals, ó de Modo.

Los Adverbis de Modo, ó Modals són els que denotan el modo, y manèra de egxecutar las agcions dels Verbs; v.g: Bè, ó Mal; Quièt, ó Alvorotad; Aplaret, ó Deprèssa; Adretas, ó inadvertida-mènt; Séria-mènt, ó de burles; Ignorant-mènt, ó ab reflegsió; Casual-mènt, ó de pensad; De repènte, ó ab temps; Temerària, ó prudenta-mènt; Útil-mènt, ó envà; &c.

Modos ó Frases Adverbials

De grat, ó per forsa; De bon, ó mal grat; Ab ignorància, ó ciencia, y passiència; Per diversió y entretenimènt; ó ab cerietad y de veras; Ab animo, ú sens intencio; Ab reflegsió, ú sens èlla; De assèns, ó de pas; Ab conexemènt, ó sens advertència; Per acàs, ó de propòsit; Ab motiu, ó sens causa; Ab poc, ó mòlt temps; Ab maduresa, ó ab precipitació; &c.

p. 314r

308.

El Dr. Ballot porta en sa Gramàtica Catalana, pag. 92, y seguènts una grand llista dels Adverbis Catalans Modals, ó de Modo, Simples, y Compostos, y Frases Adverbials, que es com se seguex; però la escrig, ó transcrig del modo que ès pronuncian:

Adretas.	Casi	Esprès, ó egsprès
Aplaret.	Clar.	Fort.
Axí.	Confús.	Junt.
Barato.	Devades	Mal.

Bè.	Ensortes.	Mal-grat
Car.	Envà.	Ras.

Frases Adverbials.

A bastonadas.	A la bona de Déu.	A regna solta.
A bèll ull.	A la descarada.	A salts.
A biax.	A la esquexada.	A solas.
A caball, ó á cavall.	A la grèga.	A tòrn.
A cègas.	A las claras.	A trompòns.
A competència.	A las húrta	A trossos.
A Cops.	A las palpèntas	A ull.
		A cade pas
A cop calènt.	A la sòrda	A una veu.
A cost y costas.	Al través.	Cama ensa cama enllá.
A costos y despesas.	Al endret.	Cap á cap.
A còrra cuyta.	Al revès.	Costad per costad.
A ospit.	A peu.	De acord.
A disgust.	A poc á poc.	De bat á bat.
A empentas.	A ple.	De bè á bè.
A escayre.	A pòls.	De bona gana.
A fog y á sang.	A propòsit.	De bonas en bonas.
A grat ciènt.	A rabassa morta.	De burlias.
		De burlias en burlias.
A la boja.	A raj á raj.	De veras. [p. 314v]
De calènt en calènt.	De prèssa	Per descuyd.
De concert.	De promte.	Per diversió.

De cor.	De quant en quant.	Per el dret.
De correguda.	De repente.	Per forsa.
De fit á fit.	De retèn.	Per manco.
De genollons	De taulades en avall.	
De gòm á gòm.	De una tirada	Ple á ple.
De grat.	De abono.	Punt per punt.
Del tòt	En abono.	Sens causa.
De mal-grat.	Ens bons termes.	Sens que, ni pera que.
De memòria.	En gran manera.	Sens tò ni só.
De mica en mica.	En pro y en contra.	Tòt dret.
De part á part.	En salvo.	Tòt just.
De pas.	Pa per pa, y vi per vi.	Tot plegad.
De per junt.	Per acás	Xano xano.
De ple ple.	Per el descusid.	Xip-xap.

Ultra de estos casi tòts los Adverbis acabads en mènt egsprèssan modo, ó qualitat, per egzèmple quand diyem: ho ha fèt egsprèssa-mènt, sèria-mènt, ciènt-mènt, ignorant-mènt, casual-mènt, inadvertida-mènt, condigna-mènt.

P. Ara vej clara-mènt, perque has dit en el fol. 304: que de la Varietat de circumstancias de l'agciò, ú passio dels Verbs, egsplícaras per els Adverbis, ó Adverbs, ante-posads, ó post-posads á èlls, resúltan las mòltas Varietads dels Adverbis; pero voldria ara que em diguèsses ¿perque has dit, que els Adverbis nò tènen autoritat, ni rejimen algun, sòbre alguna Digciò Declinable, y que assó es propi de las Preposicions?

Bè.	Ensortes.	Mal-grat
Car.	Envá.	Ras.

Frases Adverbials.

A bastonadas.	A la bona de Déu.	A regna solta.
A bèll ull.	A la descornada.	A salts.
A biax.	A la esquexada.	A solas.
A caball, ó á cavall.	A la grèga.	A tòrn.
A cègas.	A las claras.	A trompòns.
A competència.	A las húrta	A trossos.
A Cops.	A las palpèntas	A ull.
		A cade pas
A cop calènt.	A la sòrda	A una veu.
A cost y costas.	Al través.	Cama ensa cama enliá.
A costos y despesas.	Al endret.	Cap á cap.
A còrra cuyta.	Al revès.	Costad per costad.
A despít.	A peu.	De acord.
A disgust.	A poc á poc.	De bat á bat.
A empentas.	A ple.	De bè á bè.
A escayre.	A pòls.	De bona gana.
A fog y á sang.	A propòsit.	De bonas en bonas.
A grat ciènt.	A rabassa morta.	De burllas.
		De burllas en burllas.
A la boja.	A raj á raj.	De veras. [p. 314v]
De calènt en calènt.	De prèssa	Per descuyd.
De concert.	De promte.	Per diversió.

R. Ho he dit, porque los Adverbis, ante-posads, ó post-posads als Verbs egsprèssos, ó sòbre-entesos en la Oraciò Gramatical, nò fan altra cosa que aumentar, desminuir, ó variar el significad del Verb, egsplìcand alguna de tantas circumstàncias de la accio, ó passió; v.g: Quand diyem:

p. 315r

309

Père es un home, que treballa poc, que nò treballa gèns; que treballa prou; que treballa massa; que treballa bé; que treballa mala-mènt, &c; los Adverbis poc, nò gens, prou, massa, be y mala-mènt aumentan, disminuhéxen, ó varían el significad del Verb Treballar, egsplìcand alguna de ditas circumstàncias, y nò obligan á posar alguna Digciò Declinable, ó presa per tal, que perfeccione el sentid; pux assò es propi, y particular de las Preposicions, com ho veurem luego.

Preposicions.

eo,

Indivídus de la Segóna Espécie

De Digciòns Invariabbles.

P. Que cosa sòn las Preposicions?

R. Són unas Digcions Invariabbles, que pre-posadas, eo posadas devant de Alguna Digció Declinabble, ó presa per tal en la Oració Gramatical, la rejéxen, govérnan, y obligan á variar de Cas Singular ó Plural; y á egsplícar alguna circunstáncia de son significad.

P. Quin es el Género Filosof de aquesta Definició?

R. Es el ser las Preposicions Digcions Invariabbles, eo Indeclinabbles, é Inconjugabbles; pux en assó convènen ab los Adverbis, Interjegcions y Conjuncions, que tótas són Invariabbles; y és diferencian dels Artiggles, Noms, Pronoms, y Particips, que són Variabbles per Géneros, Números, y Casos Gramaticals, ó Declinabbles; y també és Diferencian dels Verbs, que són Variabbles per Modos, Tèmps, Números, y Personas Gramaticals; y és diuen Conjugabbles.

P. Per que dius que las Preposicions són Digcions Preposadas en la Oració Gramatical? [p. 315v]

R. Perque sèmpre van immediata-mènt antes de alguna Digció Declinabble, ó presa per tal en la Oració Gramatical; y de aquí vé el nom Preposició, so es, Posició al devant.

P. Quinas són las Digcions que en la Oració Gramatical és prénen com á Declinabbles?

R. Són los Infinitius Substantivads, los Adverbis Subtantivads, y qual se vol altra Digció Invariable Substantivada; com quèda dit en el fol. 137. pag. 2.

P. Per que dius: Que las Preposicions, posadas al devant de alguna Digció Declinable, ó presa per tal en la Oració Gramatical, la rejéxen, governan, ó obligan á variar de Cas Singular, ó Plural?

R. Per que la fan passar al Genitiu, Datiu, Acusatiu, ó Abblatiu singular, ó plural, segòns la Varietat de las Preposicions; pux unas són de Genitiu, Datiu, Acusatiu, ó Abblatiu; altres de Genitiu, y Abblatiu; altres de Datiu, y Acusatiu; altres de Acusatiu, y Abblatiu; y altres, final-mènt, son de Datiu, Acusatiu, y Abblatiu Singulars ó Plurals; com ho veurem en la Sintagse, parlant del Rejimen, ó Autoridad de las Preposicions Simples y Compostas. fol. 325. y seguents.

P. Quinas són las Preposicions Simples?

R. Las que còstan de una sola Veu; com: a, ab, de, en, per, sens, devall, bax, debax, dejus, dessus. &c.

P. Quinas són las Compostas?

R. Las que constan de dós, ó més Veus: v.g: á bax, á cubert, á escondidas de, á egspensas de, á mès de, antes de, á vista de, après de, ó després de, debax de, dessobre de, dessòta de, dessá de, mès ensá de, mès enllá de, detrás de, dintre de, devall de, debax de, en midj de, en preséncia de, entòrn de, al entòrn de, fora de, lluñ de, respeyte de, ultra de, á mès de, junt ab; &c.

P. Quina Diferéncia Específica hi ha entre las Preposicions, y los Adverbis?

p. 316r

R. La diferència entre els Adverbis, y Preposicions es grand; pux los Adverbis nò rejéxen may cas algun; y las Preposicions, sèmpre; més los Adverbis esplican las circumstancias del significad dels Verbs, ó Digcions Conjugabbles; y las Preposicions decláran las circumstancias del significad de las Digcions Declinabbles, ó de las Digcions presas per tals; v.g: si dig: Assó és diguè á tu; per medi de la Preposició a significa atribució; Si diguès pera tu, significaria, conveniència; devant de tu, presència; cerca de tu; progsimitad; lluñ de tu, distància; sens tu, privació; contra tu, ó contra de tu, oposició, &c.

Los Adverbis, emperó, nò rejéxen en ninguna Digció Declinable, ó presa per tal en la Oració Gramatical, sinu que són uns mers servidòrs, ó criads dels Verbs pera manifestar las circumstancias de sa Agció, ú Passió; v.g: El Cavall corre be, ó mal, mòlt ó poc, &c; y en esas Oracionetas quèda perfèt el sentid del Verb Còrrer, sens necessitar-se ninguna Digció Declinable; o presa per tal, que èl perfegcióne; pero, si en llog dels Adverbis be, mal, mòlt, poc; se usa de alguna Preposició de las que nò poden fèr paper de Adverbis, com la Preposició Per; diend: El Cavall corre per, quèda imperfèt el sentid, y es necessari añar alguna Digció Declinable, ó Infinitiu Substantivad; ó Adverbi Substantivad, que perfegcióne el sentid, com: El cavall còrrer per el camp, per el prad, per alt, per bax, per béurer, per menjar, per aqui, per allí, per allá, &c.

P. Que, per ventura, hi ha alguns Adverbis, que pògan fèr papèr de Preposicions, y algunas Preposicions, papèr de Adverbis?

R. Si Sr; pux hi ha algunas Preposicions, que destituhidas de Règimen se fan Adverbis, y Alguns Adverbis, que rejind cas pàssan à Preposicions; v.g: Aquesta paraula Lluñ serà Adverbi, si digi: Père se-èn aná lluç; pero si diguès: Père se-èn ana lluç de la ciutat, seria Preposició. Lo Adverbi deu estar en la Oració [p. 316v] sens rejimen, y en assó és diferencia de la Preposició, que demana després de sí alguna Digció Declinable, ó presa per tal, que perfegcióne el sentid.

P. Sòn verdadèras Preposicions las que se úsan en Composició de Digcions Catalanas?

R. Nò Sr; per que aquestas nò rejéxen cas; sinò que servéxen pèra compóndrer várias Digcions Catalanas, ó Catalanisadas, vingudas del Llatí; y tótas las Preposicions de Composició Catalanas sòn Llatinas puras, ó catalanisadas ab perdua ó mutació de alguna lletra, ó lletres, posadas per primera, ó primèras sílabas de ditas Digcions.

P. Fès-me una Llista de las Preposicions de Composició, ton de las Llatinas puras, com de las Catalanisadas, sian ó nò ab perdua, ó mutació de alguna lletra ó lletres?

R. La Llista que V.m ém demana es la següent:

A, Ab, Abs. Ad, An, Am, Con, Com, De, Des.

Di, Dis, E, Ex, Egs, En, Entre, In, Inter, Intro,

Ob, Per, Pre, Pro, Re, Se, So, Su, Sos, Sus, Sobre.

Super, Trans, Tras.

Ab l'advertència que la Preposició A compositiva única—ment se troba en algunes Digcions Catalanas, y equival en èlles á la Preposicio Catalana En, y aquesta vé de la llatina In; v.g: Ahir, Avuy, Ahond; quals Simples són Hir de Heri, Vuy die, de Hodie; Hònd, de Unde; pero las demés Preposicions de la Llista sian Llatinas puras, ó Catalanisadas compónen las següents Digcions Catalanas, y moltes altres.

Abusar, Abstenir—se, Adjunt, Anvoltar, ú Envoltar,
Amparar, confiar, Compóndrer, Deliberar, Desfèr,
Destruhir, Diferenciar, Distráurer, Efujir, Exposar,
ó Egsposar, Indigne, Intervenir, Introducció,
Observar, Perdonar, Precedir, Projegtar, Retenir,
Separar, soportar, ó Suportar, Sostenir ó Sustenir,
Sobreposar, Superintendencia Transferir, Trastornar.

p. 317r

311.

La Preposició Catalana y Castellana Tras, que vé de la Llatina Trans, quitada la n, nó còmpon sinó Digicions Castellanas, y Catalanas; y també té son ús fora de la composició; v.g: Tras de la cruz está el diablo; so es, Tras de la creu está el diable, ó Detrás de la cruz, y Detrás de la creu.

P. Són moltes las Preposicions Llatinas Verdaderas, ó que tingan ús fora de la Composició de Digcions?

R. Si sr; són moltes, y són més que en la Llengua Catalana; pero
nò per axó queda curta; pux nò ens fálta expressions concisas
equivalents, com ho manifestará la següent

Llista
De Preposicions

Llatinas Catalanas, y Equivalents

- Ad.....A. al, als, á lo, á la, á las.
- Apud.....Cerca de, del, dels, de lo, de la, de las.
- Ante.....Antes de, del, dels, de lo, de la, de las.
- Adversus.....Contra, contra el, lo, la; els, los, las.
- Adversum.....
- Contra.....Contra de, del, dels, de lo, de la, de las.
- Cis,Citra.....Dessá de, del, dels, de lo, de la, de las.
Més ensá de, del, dels, de lo, de la, de las.
De esta part de, del, dels, de lo, de la, de las.
- Circiter, Circa.Cerca de, del, dels, de lo, de la, de las.
- Circum.....Al circuit de, del, dels, de lo, de la, de las.
Al entorn de, del, dels, de lo, de la, de los.
Al volt de, del, dels, de lo, de la, de las.
- Erga.....Cerca, de, del, dels, de lo, de la, de las.
Envers el, lo, la; els, los, las.
Envers, encers de, del, dels, de lo, de la, de las.
- Extra.....Fora de, del; dels, de lo, de la, de las.
- [p. 317v]
- Inter.....Entre, entre el, lo, la; els, los, las.
Entre midj de, del, dels, de lo, de la, de las.

En ridj de, del, dels, de lo, de la, de las.

Intra.....Dintre, dintre el, lo, la; els, los, las.
 Dins de, del, dels, de lo, de la, de las.

Infra.....Sòta, sòta de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Dessòta de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Bax de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Debax de, del, dels, de lo, de la, de las.

Juxta.....Cerca de, del, dels, de lo, de la, de las. Segòns
 Coforme á.

Ob.....Per causa de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Per rahò de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Per motiu de, del, dels, de lo, de la, de las.

Penes.....Acerca de, del, dels, de lo, de la, de las.
 En poder; en possessiò; al arbitri de, del, dels,
 &c.

Per.....Per; per el, lo, la; per els, los, las.
 Pera; pera el, lo, la; pera els, los, las.
 Pera buscar-te; á fi de; ab idea, intent; ó motiu
 de buscar-te.

Pone.....Detrás de, del, dels, de lo, de la, de las.

Post.....Després de, del, dels, de lo, de la, de las.

Préter.....A més de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Ademès de, del, dels, de lo, de la, de las.

Própe.....Prop de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Aprop de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Cerca de, del, dels, de lo, de la, de las.

Própter.....Per causa de, del, dels, de lo, de la, de las.

Per rahò de, del, dels, de lo, de la, de las.

Per motiu de, del, dels, de lo, de la, de las.

Secundum.....Segòns, segons el, lo, la; els, los, las. Conforme à

Supra.....Sòbre, sobre el, lo, la; els, los, las.

Sòbre de, del, dels, de lo, de la, de las.

Trans.....A l'altra part de, del, dels, de lo, de la, de las.

Tras de, del, dels, de lo, de la, de las.

p. 318r

312.

Ultra.....Ultra de, del, dels, de lo, de la, de las.

Amès de, del, dels, de lo, de la, de las.

Versus, Versum..Envers, envers el, lo, la; els, los, las.

Cerca de, del, dels, de lo, de la, de las.

Prop de, del, dels, de lo, de la, de las.

A, ab, abs.....Desde, desde el, lo, la; desde els, los, las.

Absque.....Sens, ó Sense el, lo, la; els, los, las.

Cum.....Ab, ab el, lo, la; ab els, los, las.

Coram.....Devant de, del, dels, de lo, de la, de las.

En presencia de, del, dels, de lo, de la, de las.

A la vista de, del, dels, de lo, de la, de las.

Clam.....De amagad de, del, dels, de lo, de la, de las.

Amagad de, del, dels, de lo, de la, de las.

De, é, exs.....De, del, dels, de lo, de la, de las.

Des de, del, dels, de lo, de la, de las.

Pre.....Devant de, del, dels, de lo, de la, de las.

En presencia de, del, dels, de lo, de la, de las.

Pro.....Per, per el, lo, la; els, los, las.
 Pera el, lo, la; els, los, las.
 En llog de, del, dels, de lo, de la, de las.
 En conte de, del, dels, de lo, de la, de las.

Prócul.....Lluç de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Apartad de, del, dels, de lo, de la, de las.

Palam.....Devant de, del, dels, de lo, de la, de las.
 En presència de, del, dels, de lo, de la, de las.

Sine.....Sens, ó Sense el, lo, la; los, els, las.

Tenus.....Fins á, fins al, als, á lo, á la, á las.

Usque.....Fins á, al, als, á lo, á la, á las.

Usque ad.....Fins á, al, als, á lo, á la, á las.

Una cum.....Junt ab, junt ab el, lo, la; los, els, las.

[p. 318v]

In.....En, en el, lo, la; en els, los, las.

Sub, subsus, infra. Sòta el, lo, la; los, els, las.
 Sòta de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Bax de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Debax de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Devall de, del, dels, de lo, de la, de las.

Super.....Sòbre, sòbre el, lo, la; els, los, las.
 Sobre de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Dessòbre de, del, dels, de lo, de la, de las.
 Demunt de, del, dels, de lo, de la, de las.

P. Perque en aquesta Llista de las Preposicións Catalanas, y
 Equivalents has posad aquesta confusió de cosas?

R. Perque las Digciõns rejidas per ditas Preposiciõns, y sos Equiva.ents, unas sòn sens Artiggles, otras ab Artiggles; unas ab Artiggles Masculins, otras ab Femenins, y otras ab lo Artiggle Neutralisad lo; y final-mènt, unas Digciõns adméten los Artiggles Masculins lo y los; y otras els Masculins el, y els; y, per últim las Preposicions Catalanas De, y A se unéxen, per Sinalefa Gramatical Post-posada, als Artiggles Masculins El, y Els, quitada la e de èl·ls. y resultan las Digciõns Del, y Dels; Al, y Als.

Tòts aquestos misteris catalans se explicant ab claredad en els fòlios 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, y 138 de aquesta Gramática Catalana; y pera que ès veja quan fácil es posar-ho en prágtica: posaré dós egzèmples, un de la 1ª Preposició Catalana, qual es A, y altre de la última, que es Sòbre ad De, y sens De. Diyem, pux: Ell va á missa al hort, al carrèr, als horts, als carrèrs, á la viña, ^ las viñas. Diyem també: Estar sòbre sí, sòbre assó, sòbre el llibre, sòbre lo arc, ó sobre l'arc; sòbre la taula, sobre els llibres, sobre los arcs, ó sobre els arcs, y sobre las taulas; y usand la Preposició Sobre, acompañaada de la Preposició De, proferim: Sòbre de assó, sòbre del llibre, sobre del arc; sobre dels llibres, sobre dels arcs, sobre de lo que èt vas dir; sobre de la taula sobre de las taulas. Ve-li aquí aclarids tan grands misteris.

P. Que te haurias tal vegada olvidad de aquesta Preposició

Catalana Ay; pux diyer: Ay de mi! Ay de tu! ?

R. Nò Sr; porque aquesta Digció Ay, nò es Preposició; sinò una Interjegció Catalana, ó un Individuo de la 3ª Espécie de Digcions Invariabbes; com ho veurem luego.

Interjegcions

eo

Individuos de la 3ª Especie

De Digcions Invariabbes.

P. Que cosa són las Interjegcions?

R. Són unas Digcions Invariabbes, que nò tènén puesto assalariad en la Oració Gramatical, y sols servéxen pera manifestar algun afegte, ó moviment del ánimo.

P. Quin es el Género Filosófic de aquesta Definició?

R. Es el sèr Digcions Invariabbes; pux en assó convènen los Adverbis, Preposicions, Interjegcions, y Conjungcions, que són los Individuos de las quatre Espécies del Segón Género Filosófic de las Digcions Catalanas; y ab assó ès diferencian dels Artiggles, Noms, Pronoms, Verbs, y Particips, que són Digcions Variabbes, pertañents al 1er Género Filosófic.

P. Per que dius: Que las Interjegcions nò tènén puesto assalariad en la Oració Gramatical?

R. Porque pòden estar en el principi, midj, ó fi de dita Oració; so es, se llánsan en èlla sens ordre ni concert; y de aquí tráuen el nom de Interjegció; y en assó ès diferencian, primèra-mènt

dels Adverbis; que sèmpre van devant, ó detrás dels Verbs; segòna-ment de las Preposicions, que sèmpre estan antes de las Digcions Declinables, ó presas per tals; y, final-ment, de las Conjuncions que sèmpre estan antes, ó en midj de tota especie de Digcions pera juntar-las en la Oració Gramatical. [p. 319v]

P. En que és diferencian més las Interjecions dels Adverbis, Preposicions, y Conjuncions?

R. En que las Interjecions, proferidas ab cert, é irregular to de veu y segòns las paraulas que se-èls ajústan, egsprèssan tòts los afègtes, y movimènts del ànimo; y los Adverbis sevèxen pera manifestar tòtas las circumstàncias de l'acciò, ú Passio del Verb egsprès ó sòbre-entés, á qui se ante-posan, post-pòsan, ó referèxen; y las Preposicions se emplèan pera manifestar tòtas las circumstàncias del Significad de la Digció Declinable, á qui se ante-pòsan sèmpre; y, final-ment, las Conjuncions juntan tòta especie de Digcions sia Variables, ó Invariables; y á vegadas juntan dós ó més clausulas, ú oracions.

P. Sòn mòlts los Afègtes, ó Movimènts del ànimo, manifestables per las Interjecions, y Veus que se-èls ajústan?

R. Sí Sr. sòn mòlts, y oposads; pux uns sòn de Alegria, altres de Pesar, de Admiraciò, Aborrimènt, &c. &c.

P. Segòns axó, seran mòltas, y oposadas las Varietads de las Interjecions; y per lo tant unas seran de Alegria, altres de Pesar, &c.?

R. Nò Sr; perque una matèxa Interjegciò pod egspressar suspir, llàstima, amenassa, desidj; ó pod egspressar admiraciò, egsclamaciò, congòxa, enuj, indignaciò, segons el gèst ú tò ab que és pronuncian las Interjegccions, y las Paraulas que las antecedexen, ó seguèxen.

P. Quinas són las Interjegciòns Catalanas més usadas?

R. Sòn las següents: Ah! Ay! Eya! O! Que! Ola! Tatu! Ja-ja! Baya! Eh! Eu! Ey! Hu! Upa! Upa al alá! Ba! Xit! Cáspita! Oydá! Alò!

Cada Idiome tè sas Interjegciòns, com y també cada individu, ú cada Persòna; y n'hi ha de indecènts que déuen evitar-se.

Las egspressions, que constan de una, dos, ó més paraulas significativas del Idiome, com: Animo? Bo! Mal! Coradje!

n. 320r

314.

Valor! Dar-li! Cosa indigna! Rara cosa! Valga-àm Deu! Gracias á Dèu! Benehid sia Dèu! &c; són Equivalènts de Interjegcions catalanas; y pod quiscun formar-las de qual-se-vo! paraulas, que acompanyadas de un cert é irregular tò de veu, y gest egsprèsse algun particular afegte del ànimo.

P. Has dit, que una matèxa Interjegciò pod egspressar mòlts y oposads moviments, ó afegtes del ànimo; y axo ¿com ho provarás?

R. Ho provaré ab una Llista, que porta el Dr. Puig en sos Rudiments de la Gramática Castellana, que traduhida al Catalá es com se segueix.

Ah!

Pera qui se lamenta.....v.g: Ah! cels.

Pera qui suspira.....v.g: Ah! que pena?

Pera qui se gosa.....v.g: Ah! que fortuna?

Pera qui se arrepen-teix...v.g: Ah! que mal he fêt, &c.

Pera qui contradiu.....v.g: Ah! nô es axó.

Pera qui impropèra.....v.g: Ah! vil; Ah! indigne.

Pera qui acrimina.....v.g: Contra un Pare Ah! &c.

Pera qui aplaca,ó suavisa.v.g: Ah! es un pedás del cor, es Fill.

Pera qui desidja.....v.g: Ah! dôlsa amada Pátria, quand, &c

Pera qui se escusa.....v.g: Ah! nô pug, no depenja de mon arbitri, &c

O'

Pera encaraxemènts de aplauso..v.g: O' Ànimo grand.

O' Oprobi.....v.g: O' Ànimo vil.

De admiraciò.....v.g: O' irresistible forsa de la veritat.

De goj.....v.g: O' die el mes alegre, y festiu.

De congòxa.....v.g: O' mort, quan amarga es ta memòria.

De quèxa.....v.g: O' vária y voluble fortuna.

De congratulaciò.....v.g: O' felicitad envidiable, viurer content de sa Fortuna.

De condolència.....v.g: O' misera riquesa la de un avaro.

De enuj.....v.g: O' vil interès. O' cèga codícia.

De indignaciò.....v.g: O' tèmps. O' costums.

De ironia.....v.g: O! egselènt Pastor de ovellen (par-
land del Llop) [p. 20v]

Que!

De alegria.....v.g: Que goj!

De pena.....v.g: Que llástima!

De admiraciò.....v.g: Que egzèmp!e!

De indignaciò.....v.g: Que escàndol!

Ay!

De dolòr.....v.g: Ay! de mi.

De temòr.....v.g: Ay! que èt perds.

De commiseraciò.....v.g: Ay! de son mal-lograd talènt.

De indignaciò ab amanassa.v.g: Ay! dels que diuen sèr mal lo bo;
y bò lo mal; &c.

Eh'.....pera egsplicar desagrado ó fástig.

Ea'.....pera donar ànimo!

Ola'.....pera cridar, y pera repèndrer.

Tatu'.....pera cosa que èns vè de improvís, ó ab susto.

Ja, Ja'...pera aplaudir de veras, ó de burles.

P. La lletra vocal ó de aquest últim egzèmp!e ¿que vè á sèr?

R. Es una conjunciò, ó un Individuo de la 4^a, y última Especie de
Digciòns Invariabbles; com ho veurem luego.

Conjuncions

eo

Individuos

De la 42 y Última Especie

De Dicciones Invariables.

P. Que cosa són las Conjuncions?

R. Són: Unas Dicciones Indeclinables, é Inconjugables, que servéxen pera juntar en la Oracion Gramatical, quand convinga, tótas las demés parts de la Oracion; y áduc algunas Oracions, ó Cláusulas, entre sí.

P. Quinas són las demés Parts de la Oracion Gramatical, que pogan juntar-se en élla, quand convinga, per medi de las Conjuncions?

p. 321r

315.

R. Són: Los Artiggles, Noms, Pronoms, Verbs, Particips, Adverbis, Preposicions, é Interjecions. Tótas, pux, aquestas vuyt Parts de la Oracion Gramatical póden juntar-se en élla, quand convinga, per medi de algun Individuo de las Varietads de las Conjuncions, tan Simples que Compostas, y sas Equivalents.

P. Quinas són las Conjuncions Simples?

R. Són las que cónstan de una sola Veu del propi Idiome: v.g: Si, Pux, ni axí, &c.

P. Quinas són las Conjuncions Compostas?

R. Són las que constan de dós Paraulas del Propi Idiome, separables per naturalesa, però unidas per el ús, ab nota de composició, ó sens òlla v.g: Porque, sinò, pux que, encara que, axique, junta-mènt, &c.

P. Quinas són las Egspressiòns Equivalènts de Conjunció?

R. Son las que constan de dós, ó més Paraulas separadas, que servèxen de Conjuncions, pera lligar las demès Parts de la Oració Gramatical, ó Clausulas de esta.

P. Quantas són las Varietats de las Conjuncions Simples, ó Compostas, y sas Equivalènts?

R. Són mòltas; pux unas son Conjungtivas; altrás Disjungtivas, Negativas, &c.

1ª Varietat.

Conjuncions Conjungtivas.

P. Que entèns per Conjuncions Conjungtivas?

R. Entèng aquellas. que nò sols unèxen las Digcions. ó Cláusulas, sinò son significad; v.g: Pere, y Pau còrren; Joan, é Ignasi trebàllan.

P. Quantas són las Conjuncions Conjungtivas Simples?

R. Nò són sinò tres; so es: y, é, que; v.g: Jo y Tu escrivim:
[p. 321v]

P. Quand usam las Conjunció é?

R. La usam en llog de Y, quand la paraula que se seguex comensa ab i; v.g: Francisca é Ignés cúsen.

P. Quand usam la Conjunció Que?

R. Quand junta el sentid de dós Verbs dependénts lo un del altre; v.g: Los hòmens díuen que nò vólen richesas, y las buscan; Importa que cade un mire per sí; en quals egzèmples aquesta Coniungció Que unex el sentid del Verbs Dir y Voler, é Importar, y Mirar.

P. Quins són els Equivalénts de las Coniungcions y, e?

R. Son, v.g: Pere junt ab Pau; Pere al matèx temps que Pau; nò sols un si que també lo altre; nò sols un, sinò altre; tan un com altre, &c.

2ª Varietat.

Coniungcions Disiungtiuas.

P. Quinas són las Coniungcións Disiungtiuas?

R. Són aquellas, que al pas que juntan dos Digcions, ó cláusulas separen el significad de un ó altre, de una cosa, ó altra, v.g: Pere, ó Pau nò está bo; so es un ó altre, nò tóts dós. Oyr missa, ú Oració, es á dir, Oyr una cosa ó altra de las dós.

P. Quand usam la Coniungció Disiungtiua ú?

P. Quand la paraula que se seguex comensa ab ó; pux en est cas en llog de la Coniungció ó posam ú; v.g: Vi ó Oli. També fém lo matèx si la Digció precedent acaba ab ó; v.g: Oració, ó Dejuní.

P. Quantas, doncs, són las Coniungcions Disiungtiuas?

R. No són mes que dós; ó, ú.

P. La coniungció ó que sempre es Disiungtiua?

R. Nò Sr; pux en esta Oracioneta: El Fill de Dèu se encarná, ó feu home; aquesta Coniungció ó nò pod se Disiungtiua; porque es lo matèx Encarnar-se el Fill de Dèu, que fer-se home.

P. Que devem, doncs, fèr en aquest cas de identitat de significad?

R. Usar la Conjunciò de Identitat eo, que tè per Equivalents las següents, eo es, es á dir, es á saber; v.g: El Fill de Dèu se encarná,

p. 322r

316.

eo fèu home; so es se fèu home; es á dir se fèu home; es á saber se fèu home. El Sombrero, eo el Barret es útil en tèmps de sol y de pluja.

3ª Varietat.

Conjunciò Denegativa.

P. Que entèns per Conjunciò Denegativa?

R. Entèng aquella Conjunciò, que junta dós, ó més Dións ^ Cláusulas de la Oraciò Gramatical, y èls denega son significad; v.g: Nò estiguèren allí, ni Pere, ni Anton. Nò vull córrer, ni sols caminar. Ni riurer, ni plorar pug. Nò es bo, ni per un, ni per altre. No descansa de dies, ni de nits. Jo nò èn vull, ni tu tampoc.

P. Perque nò has colocad aquesta Conjunciò Denegativa Ni entre las Conjuntivas, ni Disjuntivas?

R. Perque las Conjuncions Conjuntivas júntan, ó unèxen dos diccions ó cláusulas, y sos significads; v.g: Pere y Pau trebàllan; so es tòts dos trebàllan; quiscun de èlls treballa, cada un treballa; un y altre treballa. Las Conjuncions

Disjuntivas unèxen dos diccions, ó clàusulas, y separan un significad dels dos, sens determinar quin; v.g: Pere, ó Pau treballa; so es, un dels dós treballa, y nó tots dós. Finalment la Conjunció Denegativa Ni unex dós ó més Diccions, ó clàusulas, y els denega tots sos significads; v.g: Ni Pere, ni Pau treballa, ningun dels dós treballa.

En el primèr cas tots dós treballan; En el segon nó treballa més que un; y en el tercer, nó treballa ningun.

4ª Varietat.

Conjuncions Condicionals.

P. Quinas són las Conjuncións Condicionals?

R. Són las que, al pas que júntan dós, ó més Diccions ó Clàusulas, servexen pera declarar alguna Condició, ó circumstància; v.g: Si estu[^{p.} 322v]días serás dogte; Si nó estudias serás ignorant.

P. Quantas són las Conjuncións Condicionals Simples, ó Compostas, y sas Equivalents?

R. Són les sequents: Si, com, mentres, quand, sols, sola-ment; Mentres que, á nó sèr qué, en tant que, bax la condició que, suposad que, á menos de, á menos que, en cas que, en cas de, ab tal que, ab aquesta circumstancia que; ab aquesta condició que; de calitat que, de forma que, ab la diferència que, ab la obligació precisa, que, &c; v.g: Si plou nó vindré, com ploja, quand ploja, sols ploja, sola-ment ploja; mentre que ploja nó vindré &c.

5a Varietat.

Conjuncions Causals.

P. Quines són les Conjuncions Causals?

R. Són les que a més de unir Diccions ó Cláusulas egsprèssan causa, raho, ú motiu antecedent, ó següent.

P. Quand la Causa, Raho, ú Motiu antecedex ó presehex ¿quines conjuncions Causals usam?

R. Usam las següents: Pux, doncs, luego. y axí, per lo que, per tant, per lo tant, per lo matèx, per consegüent; per qual causa, per qual raho, per qual motiu; per aquesta raho, motiu ó causa; en consecuencia de assó; de que se inférex, ó seguex, &c: v.g: Jo nò estig bo; pux nò pug venir; luego nò pug venir; doncs, no pug venir; y axí no pug . venir, &c.

P. Quand la Causa, Raho, ú Motiu se seguex; quines Conjuncions Causals usam?

R. Usam aquestas: Perque, Car, Per, Com, Quand, Pux, Pux que, Ja que, v.g: Jo vindrè, perque estig bo; car estig bo; com estig bo; ner estar bo; pux estig bo; pux que estig bo; ja que estig bo, &c.

Egspressions Equivalents.

La raho es; la causa es, es el motiu, assó ú alló es que; nò per altra raho ú motiu, sinò que; en tant es axí, que; per lo matèx que; per la raho ú motiu de que; suposad que; una vegada que; en el concepte que;

317.

en atenciò que; sènd axi que; send, pux axi, que; send en veritat axi que; sènd en realitat axi que; send propi, just, degud; clar, cert, ó evident, que; &c.

6ª Varietat.

Conjuncions Adversativas, y Egcebtivas

P. Que cosa són las Conjuncions Adversativas, y Egcebtivas?

R. Sòn aquellas, que juntand ó unind las paraulas ó sentencias, egspressan alguna adversitat ó contrarietat entre las cosas, y agcions: y per lo tant limitan sa significaciò; v.g: Voldria córrer, més nó pug; pero nó pug; empèrò nó pug; bè que nó pug; encara que nó pug; egcebtad que nó pug; sinò que nó pug; nò obstant que nó pug; ab tót que nó pug; menos que nó pug; á egcebtad que nó pug.

7ª Varietat.

Conjuncions Assimilativas

P. Quinas són las Conjunciòns Assimilativas, y Declarativas?

R. Son las que servèxen pera introduhir-se á egspliar algun simil, ó egzèmple, y pera acompanyar l'aplicaciò.

P. Quinas són las Assimilativas pera introduhir-se á algun Simil?

R. Sòn las següents: Tan com; Axi com; Del modo que; De la manera que; A semblansa de; A egzèmple de; En conformitat de; &c.

P. Quinas són las Assimilativas pera acompanyar la aplicaciò?

R. Són aquestas: Axi matèx; Del matèx modo; Nò més ni menos; de la matèxa manèra; Igual-mènt; Lo matèx se verifica, &c.

P. Ja vej clar, que tótas las Varietats de Conjuncions servèxen pera juntar en la Oraciò Gramatical algunas Digcions ó Cláusulas; pero voldria saber ara ¿com se júntan en dita Oraciò Gramatical las demès Digcions, ó Cláusulas, que estan en èlla, y nò per Conjunciò? [p. 323v]

R. Tótas las Digcions, ó Paraulas, y las Clausulas de la Oraciò Gramatical, sian ó nò unidas per Conjuncions, estan en èlla per via de Composició Gramatical de la Oraciò.

P. Que cosa es la Oraciò Gramatical?

R. Es una junta de Digcions, ó Paraulas, que fan un perfèt Sentid; de modo, que èllas són las únicas Parts de la Oraciò; pux las Digcions preparadas y polidas per medi de la Digciología, ó 5ª Part de la Gramática, de la que hem tractad fins ara, às diuen Parts de la Oraciò en abtitud; y quand són unidas ja en dita Oraciò, às diuen Parts en agtualidad; y se unèxen en èlla per medi de la Composició

P. De quantas manèras pod sèr la Composició Gramatical?

R. De dós: so es, en Prosa, y en Vers; com queda dit en els fol. 70, y 75 de aquesta Digciología.

P. Quina part de la Gramática enseña de compóndrer la Oraciò Gramatical en Prosa, y quina en Vers?

R. La Composició de la Oració Gramatical, en Prosa pertaïx à la 6a Part, dita Sintagse; y per la Composició en Vers toca à la Poesia.

Sintagse, ó Construgció
6a Part
De la Gramática Catalana.

P. Que cosa es la Sintagse, ó Construgció?

R. Es la Part de la Gramática que ensenya à construhir la Oració Gramatical en Prosa.

P. Que cosa es la Oració Gramatical?

R. Es la junta ó encadenament de Paraulas, necessàrias pera egressar ab claredad els pensaments; acompanyadas comuna-

p. 324r

318.

ment de altres paraulas, ditas circunstancials, egressives de alguna circumstancia, ó circumstancias de la Oració Tranzitiva, ó Intransitiva.

P. Quina es la Oració Tranzitiva, ó Intransitiva?

R. Es la que és construhex ab Verb Tranzitiu, ó Intransitiu.

P. Com conixerem, quin Verb es Tranzitiu, ó Intransitiu?

R. Ho conixerem, aplicand à son Infinitiu las Enclíticas singulars lo, la, ho; com hu hem dit en el fol. 281. pag. 2;pux, si las admet en bon sentid es Tranzitiu; v.g: Amar-lo; Amar-la; Amar-ho; pero si nò las admet, es Intransitiu; v.g: Morir-lo; Morir-la; Morir-ho.

P. Quinas sòn las Paraulas Essencials, ó Necessárias de la Oració Tranzitiva?

R. Sòn primera-mènt el Subjècte, ó Supòsid egspres, ó sòbre-entès, verdader, ó virtual; Segòna-mènt, el Verb Tranzitiu; y Tercèra-mènt el Predicad, ú Oposit, verdader, ó virtual.

P. Quinas sòn las Paraulas Necessárias, ó Essencials de la Oració Intransitiva?

R. Sòn mera-mènt el Subjècte, ó Supòsid, y el Verb Intransitiu.

P. Quin es el Subjècte, ó Suposid de la Oració Tranzitiva, é Intransitiva?

R. Es la Persona Gramatical, que, posadas las Parts de la Oració en son Orde Natural, está en Nominatiu; y és posa ántes del Verb en lo Indicatiu, Obatiu, y Subjungtiu; y després del Verb en lo Imperatiu, Infinitiu, y Gerundiu; y al matèx tèmps es la Persòna Agènt del Verb Tranzitiu, é Intransitiu.

P. Quantas sòn las Persònas Gramaticals, que pòden sèr Subjècte, ó Suposid de la Oració Tranzitiva, é Intransitiva?

R Sòn tres en Singular, y tres en Plural. La 1ª Persòna Singular ó Plural, es el Subjècte, que parla; com: Jo en Singular, ; Nosaltres en [p. 324v] plural. La Segòna Persòna Singular ó Plural es el Subjècte, ab qui és parla; com: Tu en Singular, y

133

Vosaltres en Plural. La 3^a, final-ment, es el Subjete, de qui és parla; com: Aquell, ó Aquella, y töt altre Nominatiu Singular, y Aquells, ó Aquellas, y töt altre Nominatiu Plural.

P. Has dit, que la 2^a Paraula Necessaria ó Essencial de la Oració Tranzitiva ó Intransitiva es el Verb Tranzitiu, ó Intransitiu que vols dir ab axó?

R. Vols dir: que en cada Oració Tranzitiva, ó Intransitiva, hi ha necessària-ment alguna Veu de algun Verb Tranzitiu, ó

Intransitiu; y, que aquesta Veu es la 1^a, 2^a, ó 3^a, Singular, ó Plural de algun dels Temps del Indicatiu, Obtatiu, Subjunctiu, Imperatiu, Infinitiu, ó Gerundiu de dits Verbs; y que aquestas Veus Verbals concórdan ab las 1as, 2as, ó 3as Persónas Singulares, ó Plurals, que són els Suposids, ó Subjetes de ditas Oracions;

v.g: La 1ª Veu Singular del Present de Indicatiu del Verb Tranzitiu Amar, y del Intransitiu Viurer, es la que pertañ al Subjete, ó Suposid, que es 1ª Persòna Singular; com: Jo amo; Jo visc; y la 1ª Veu Plural, es la que toca á la 1ª Persòna Plural; com: Nosaltres amam; Nosaltres vivim. La 2ª Veu Singular es la que pertañ al Subjete, que es segona Persòna Singular; com: Tu amas; Tu vius; y la 2ª Veu Plural es la que toca al Subjete, que es 2ª Persòna Plural; com: Vosaltres amau; Vosaltres viviu. Per últim, la 3ª Veu Singular es la que toca al Subjete, que es 3ª Persòna Singular; com: Aquell, ó Aquella ama; Aquell, ó Aquella viu; Pere ama; Pere viu, &c. y la 3ª Veu Plural es la que pertañ al Subjete, que es 3ª Persòna Plural; com:

Aquells ó Aquellas aman; Aquells ó Aquellas viuen; Los hòmens aman; Los hòmens viuen; &c. &c.

P. Per que poses aquí tantas et ceteras?

p. 325r

319.

R. Perque tots els Nominatius Singulars són Tercèras Persònes Singulars, menos el Nominatiu Jo, que es 1ª Persòna, y Tu 2ª Singulars; y tots els Nominatius Plurals són 3ª Persona Plural, menos el Nominatiu Nosaltres, que es 1ª Persona, y Vosaltres 2ª Plurals.

P. Quina es la 3ª Paraula Essencial, ó Necessària de la Oració Gramatical Tranzitiva?

R. Es l'Oposid, ó Predicad; que se anomena també Persòna Passiènt, axi com el Suposid també és diu Persòna Agènt.

P. Que cosa es el Predicad, ó Persona Passiènt?

R. Es tot lo que se afirma, ó nega de la Persòna Agènt, per medi del Verb Agtiu Tranzitiu; v.g: Jo amo á Dèu; pux el Nominatiu Jo es el Suposid ó Persòna Agènt; eo Amant, ó que ama; y Amo, es la Veu del Verb Tranzitiu Amar; y final-ment Dèu es la Persona Passiènt ó Amada.

P. Quina es la Persòna Passiènt de la Oració Intransitiva?

R. Nò n'hi ha, y sols s'hi troba Subjècte y Verb; v.g: Jo visc; pero en las Oracions Tranzitives, é Intransitives s'hi tróban regular-ment altres Paraulas, que és diuen Circunstancials.

P. Quinas són las Digicions, ó Paraulas Circunstancials de la Oració Tranzitiva, é Intransitiva?

R. En són tótas las que nó són, ni Subjette, ni Verb, ni Predicad, sian Declinabbles, ó Indeclinabbles, y en qual-se-volcas que sian; v.g: Jo amo á Deu, ab tót mon cor, ab tóta ma ánima, y ab totas mas forsas. en aquesta Oració las Paraulas Essencials ó Necessárias són: Jo amo á Déu; y las demes són Digcions Circunstancials, que manifestan las circunstancias de amar jo á Deu ab tót mon cor, ab tota ma ánima, y ab tótas mas forsas.

Axi matèx, en aquesta Oració Intransitiva: Jo visc alegre, ab alegria, ó alègra-mènt; són Essencials las solas Paraulas: Jo visc; y tótas las demés Digcions son Circunstancials, [p. 325v] que manifestan l'alegria de ma vida.

P. Las Regglas que me has donad, relativas á la Concordància de las Persónas, y Veus Verbals, nó són conformas al comun modo de parlar nó sols de la Gènt plebea, si que també de la erudita; pux á una 2ª Persóna Singular aplican las segónas Veus Plurals; v.g: Vós, Pere, me engañau; en llog de tu Pere me engañas.

R. Si Sr es veritat, que á un home, ó dona de edad la tractam de aquesta manera; y encara àns apartam més de ditas Règglas, quand parlem ab algun Sr, ó Srs, y Sras; pux diyem: Vosté, Señòr, ó Señora se inquieta; ó Vostés, Srs, ó Sras se inquietan; pux usam la 3ª Veu Verbal, Singular ó Plural, en llog de la 2ª Singular ó Plural; pero aquest modo de parlar nó es Natural, sinò Figurad, que pertañ á la sintagse Figurada, y nó á la Natural de la qual parlam ara.

P. Quantas, doncs, són las Parts de la Sintagse?

R. Son dos: Natural, y Figurada.

Sintagse Natural

1ª Part

De la Construgció Gramatical.

P. Quina es la Sintagse, ó Construgció Natural?

R. La que ensenya l'orde Natural de colocar las Digcions, ó Paraulas de la Oració Gramatical

P. Quin es l'orde Natural de las Parts de la Oració?

R. Que los Artiggles sian antes del Noms Substantius Comuns, ó Comunisads, y de tóta Digció Substantivada. Que el Nom Substantiu sia antes que lo Adjectiu, porque antes es la Substància que lo Agcident, ó Qualitat; Que quand el Nom representa al Subjette, ó Persona Agent, sia antes que el Verb Agtiu; porque antes es lo Agént que l'agció; que el Verb Agtiu Tranzitiu sia antes que la Persóna Passient, porque antes es la agció que la passio; so es, que el Subjette ó Suposid sia antes que el Verb Tranzitiu, y el Verb antes que el Predicad, ú Oposid; v.g:

p. 326r

320.

Pere ama á mi; pero, si en llog de á mi usassem de la Digció Enclitica me, la hauriam de ante-posar al Verb; com: Pere me ama. Lo matèx deu entèndrer-se de las demès Encliticas en lo Indicatiu, Obtatiu, y Subjungtiu; porque en lo Imperatiu, Infinitiu, y Gerundiu se posan després del Verb nò sola-mènt las

Enclíticas y Predicads sinó també els Subjectes; v.g: Ámen-te
aquells, ó aquellas. Amar-te jo, tu, aquell ó aquella, &c.
Amand-te jo, aquell, ó aquella, &c.

Es conforme al Orde Natural dir las cosas ab aquella
 preheminiencia, que ténen per naturalesa ó major dignidad; v.g:
 Oriënt, y Ogcident; Náxer, y Morir; Cel y Terra; Sol y Lluna; Die
 y Nit

Quand se tragta de Persònas, es natural dir: Jo, Tu, Ell ó
 ella; y axi se obsérva en la Gramática, encara que per cortesia
 mal entesa dexem el Jo per lo últim en la conversa; com ho repreñ
 la Real Académia Española en sa Gramática, pag. 241.

Si hi ha necessitat de anomenar. [sic] dós, ó més Personas á
 un tèmps, es natural anomenar antes al Home, que á la Dona; al
 Pare que á la Mare; al Marid que á la Muller; al Fill que á la
 Filla. Si se anomenan Pobblacions antes se ha de dir Ciudad que
 Vila, y Vila que Llog. A esta similitud se deu tenir preferéncia
 en l'orde de anomenar altrás Personas, y Cosas, que la ténen per
 sa major dignidad, y nobblesa.

Com l'Orde Natural tinga per principal Objègte la claredad,
 demana també, que no hi falten, ni sobrian Paraulas, y que tingan
 entre sí la deguda Concordancia, y Regimen de unas á altrás; y

N. Déuen concordar en Género, Número, y Cas; porque encara que en Catalá ni Castellá nó és diferencian els Casos dels Artiggles, Noms, Pronoms, y Particips per las terminacions, com en la Llengua Llatina; se conéxen nó obstant per medi de algunas Preposicions, ó Artiggles; com ho hem vist en els folios 168; 169; 170; y 171.

P. Quina Concordància es: El pare, lo ángel, la mare, &c?

P. Es Concordància del Artiggle Masculí el ante-posad á Nom Substantiu Comú Masculí, iniciad en consonant; y del Artiggle Masculí lo, ante-posad á Substantiu Comú Masculí, iniciad

p. 327r

321.

en vocal distingta de la ó; y per últim concorda lo Artiggle Femení la ab un Substantiu Comú Femení, nó iniciad en a y tóts, Artiggles, y Noms Substantius són en Nominatiu Singular; y, per lo tant convènen en Género, Número, y Cas.

P. Quina Concordància es: l'oli, l'ànima.

R. Es Concordància del Artiggle Masculí lo, ante-posad á Substantiu Comú Masculí, iniciad en o, quitada per sinalefa gramatical, la o del Artiggle; y es conveniència del Artiggle Femení la; ante-posad á Substantiu Femení, iniciad en a, y quitada la á del Artiggle per la matèxa figura; y tóts, Noms, y Artiggles són en Nominatiu Singular: luego convènen en Género, Número, y Cas.

r. Quina Concordància es: El Bo, La Bona, Lo bo?

R. Es Concordància del Artiggle Masculí el, del Femení la, y del Neutrelisad lo, ab un Adjectiu Substantivad Masculí, y Femení y Neutrelisad; y tots són en Nominatiu Singular; y per lo tant convènen en Género, Número, y Cas.

P. Quina Concordància es: L'home astud; y la dona astuta?

R. Es Concordància de Artiggles Masculí y Femení, y Noms Substantius Masculí y Femení, ab un Adjectiu de dós Veus Masculina, y Femenina; y tots estan en Nominatiu Singular: luego convènen en Género, Número, y Cas.

P. Quina Concordància es: lo amar, el dir?

R. Es Concordància dels Artiggles Masculins el y la, ab Infinitius Substantivads Masculins, mera-mènt Singulars, é iniciads en consonant; ó vocal, y tots són en Nominatiu: luego convènen tots en Género, Número, y Cas.

Concordancia 2ª

del Nom Substantiu, ab Adjectiu.

P. En que déuen concordar els Noms Substantius ab Adjectius?

R. En Género, Número, y Cas. [p. 327v]

P. Quina Concordància es: Adam Penitènt, y Heva Penitènta?

R. Es Concordància de dós Noms Substantius Propis, y per lo tant sens Artiggles, un Masculí, y altre Femení, ab un Adjectiu de dós Veus, una Masculina, y altra Femenina; y tots estan en Nominatiu Singular: luego convènen, en Género, Número, y Cas.

P. Quand hi ha dos Substantius en Plural ab un Sol Adjectiu ¿ab qui deu concertar aquest?

R. Lo Adjectiu deu concertar ab lo últim Substantiu; y axí és diu: Sas esperansas, y temòrs eran vans: Sos temòrs, y esperansas èran vanas; y si és coloca lo Adjectiu antes dels Substantius, se fa convenir ab el més cerca, com: Èran vans sos temòrs y esperansas; èran vanas sas esperansas, y temòrs. Tals són sos costums, qual es son geni: Tal es son geni, quals són sos costums.

Tal, qual; Tals, Qualls són Adjectius Correlatius que tènen diferent concordància que els Pronoms Relatius, com ho hem dit fol. 157. pag. 2.

Concordància 3a

veis Pronoms Relatius ab son Antecedent; y

Dels Noms Correlatius ab son Consequent.

P. En que deu convenir el Relatiu ab son Antecedent?

R. Alomenos en Genero, y Numero; pux pòden discordar en cas, com se veurá ab estos egzemples: Cridaren al reo, el qual se presentá; Li llejiren la sentència, á la qual consenti; Exiren al camí uns hòmens, els quals eran assaltadors; Hi havia unas matas, las quals serviren per ocultar-se.

En el primèr egzèmple Reo es un Acusatiu, y El qual es Nominatiu; per lo tant sols convenen en Genero, y Numero, y Disconvénen en Cas. En el segòn, Sentència es en Acusatiu, y á la qual consenti

es Datiu; per lo que també disconvènen en Cas; pero en los demés
exzèmples, Antecedent, y Relatiu convènen en Gènere, Número, y
Cas.

La concordància dels Correlatius es oposada, com hu hem vist fol.
157, pag. 28

p. 328r

322.

Concordància 4.

Del Subjete, ó Nominatiu ab el Verb.

P. En quin cas està el Suposid, ó Persòna del Verb?

R. Està en Nominatiu Verdader, ó virtual, ó Solre-entés; pux
segons lo Adaji Catalá: Qui fa, ó diu se posa en Nominatiu.

P. Quin es el Nominatiu, ó Suposid Virtual?

R. Es el que té virtud, ó forsa de Nominatiu; v.g: que els
estudiants vingan cada die á set horas á la lliçó; me causa
grand alegria; en qual Oraciò es Nominatiu Virtual tòt aquell
tros: Que els Estudiants vingan cade die á set horas á la lliçó;
pux asso es lo que causa alegria al Sr Mestre.

P. Quin es el Nominatiu Verdader?

R. Es el Nominatiu Singular, ó Plural de las digcions
Declinabbles, y Substantivadas.

P. En que deu convenir el Nominatiu, ó Suposid ab al Verb, ó Veu
verbal?

R. Déuen convenir en Número y Persòna; v.g: Jo amo; Tu amas; Èll,
ó èlla ama; Nosaltres amam; Vosaltres amau; Èlles, ó èllas Aman.
com hu hem dit en el fol. 318, pag. 28.

P. Quin es el Suposid Verdader, y Egzprès en la Oració Gramatical?

R. Es el que està egressad en èlla; v.g: Jo, Tu, Èll, ó Èlla, y tót altre Nominatiu Singular; Nosaltres, Vosaltres, Èlles, ó Èllas, y tót altre Nominatiu Plural.

P. Quin es el Suposid Sòbre-entés?

R. El que es callad en la Oració Gramatical per la Figura Elipsis, ó bé natural-ment.

P. Quins són els Suposids, que és pòden natural-ment callar en la Oració?

R. Són els Suposids de 1^a y 2ª Persòna, Singulars, y Plurals: [p. 328v] perque á la 1ª Persona y Suposid Singular Jo li correspon sèmpre la 1ª Veu Verbal, per egzèmples, Ama; com: Jo amo; á la 2ª Persòna, y Suposid Singular, Tu, li toca sèmpre la 2ª Veu Verbal amas; com: Tu amas. A la 1ª Persòna y Suposid Plural Nosaltres, li competex sèmpre la 1ª Veu Verbal Plural, amam com: Nosaltres amam; y á la 2ª Persòna, y Suposid Plural Vosaltres, li toca sèmpre la 2ª Veu Verbal Plural amau; com: Vosaltres amau; per consegüent pòden callar-se sens perill de equivocació els Suposids de 1^a y 2ª Persòna Singulars Jo, y Tu; y els Plurals Nosaltres, y Vosaltres.

P. Pòden callar-se del matèx modo, sens perill també de equivocació, els Suposids de 3ª Persòna, Singulars, y Plurals?

R. Nò Sr; porque, com púgan ser Suposids de 3ª Persòna Singular tòts els Nominatius Singulars, menos el Nominatiu Jo, que es 1ª Persòna Singular, y el Nominatiu Tu, que es 2ª Singular; y púgan també sèr Suposids de 3ª Persòna Plural tòts els Nominatius Plurals, menos el Nominatiu Plural Nosaltres, que es 1ª Persòna Plural, y el Nominatiu Plural Vosaltres, que es 2ª Persòna Plural; déuen egsplícarse en la Oració Gramatical, altra-mènt se cometría Solecisme; á no ser en els Verbs Impersonals.

P. Perque en els Verbs Impersonals pòden callar-se sens perill de equivocació, els Suposids de 3ª Persòna Singulars y Plurals, y en els Verbs Personals nò?

R. Perque els Verbs Impersonals nò se úsan sinò en 3ª Persòna Singulars y Plurals, y aquesta es particular y sabuda ja: com Lladra, el Gòs; ica, el Cavall; gruñ el Porc; escotxina la Perdiu; udòla el Llóp; brama lo Ásen; mugina, el Bou; plou Deu, el Cel, la Naturalesa; nèva, apadrega, &c. Diuen, Óuen, Llejéxen los Hòmens, ó Donas. En els Impersonals Passius també se sòbre-entènen los Homens y Donas, que son las úniques Personas Agents; v.g: Se feu la pau; la pau fóu fèta; se diu que el Rèy ve.

P. Hi ha alguna ocasió, en que sia precís egspressar els Suposids de 1ª y 2ª Persòna, Singulars y Plurals?

p. 329r

323.

R. Sí Sr; déuen egspressar-se quand se cométen las Figuras Discrécio, u Emphasis.

P. Quand se comet la Figura Discrécio?

R. La Figura Discrécio que vol dir Separació, se comet, quand se manifestan diferents, y quasi oposades àccions de 1ª y 2ª Persòna Singulars, ó Plurals; v.g: Jo treballaba com un desdixad, quand tu estabas en casa mòlt ajassad. Jo ploraba, quand tu reyas. Nosaltres jugabam, quand tu treballabas; Jo caminaba, quand Vosaltres dormiau; convè, pux, que se egsprèssen ditas las y 2as Persònas Singulars y Plurals, á fi que ès fassa més manifeste la oposició de sas accions.

P. Quand se comet la Figura émfasis, ó émfase?

R. Se comet, quand las paraulas significan més de lo que sónan; v.g: aquellas paraulas ab que Sant Pere repugnaba dexar-se rentar els peus per son Divino Mestre Christo Sr_ Nostre, quand li diguè: Vos Sr, á mi rentar els peus?; pux lo intènt del Apóstol, segura-mènt era dir: Vòs Dèu Infinit, y Sr de tòtas las cosas creadas, á mi el més bax de tòtas èllas; Vos Criador de Cels, y terras, Sr dels Àngells, y Serafins, á mi criatura vostra, esclau vostre, pecador vilissim, voleu rentar ab aquexas mans sagradas, que dónan vista als cègos, salud als malalts, y vida als morts, nò mon cap ó mans, sinò mos súcios, y asqueròsos peus? En aquestos casos, doncs, es millor egspressar els Suposids de 1ª, y 2ª Persòna Singular, y Plural.

P. Póden colocar-se en una matèxa Oració dos, ó més Suposids de 1ª, 2ª, ó 3ª Persòna Singular, ó Plural?

R. Si Sr, póden colocar-s'hi unids ab alguna conjunció, y formar per la Figura Silepsis un Suposid Plural, que ha de concordar ab la Veu Verbal Plural, Corresponènt á la Persòna digniòr, qual es

la 1ª respecte à la 2ª y 3ª; y la 2ª respecte à la 3ª; v.g: [p. 329v] Jo y Tu estan segurs; Tu y el Pare estau en perill; Joan, Pere, y Francisco vinguèren; El Pare, y el Fill nò faltaran.

Quand, doncs, se troban antes del Verb la 1ª y 2ª, ó alguna 3ª Persona Singular ó Plural, se ha de posar el Verb en la 1ª Veu Plural; pero, quand seran suposid la 2ª y 3ª persona Singulars, ó Plurals, se ha de posar el Verb en 2ª Veu Plural; y quand se colocaran dós ó més 3as Personas Singulars ó Plurals se deu posar el Verb en 3ª Veu Plural; v.g: Jo y Tu estan segurs; Jo y Aquell, ó Aquella estan segurs; Jo, Tu, y Aquell estan segurs; Jo y Vosaltres estan segurs; Nosaltres y Vosaltres estan segurs; Tu, Pere, y Pau estau segurs; Pere, y Aquell, ó Aquella estan segurs.

Aquest modo de parlar Figurad se ha fèt ja com á natural; de tal modo que seria fastidiòs, y difícil reduhir-lo á la rigoròsa Construgció Normal; pero pod invertir-se per medi de la Figura Zeugma.

P. Que es la Figura Zeugma?

R. Aquella que demana, que el Verb concorde ab el Nominatiu, ó Suposid més prop, sens distinció de Personas; v.g: Aquells de temòr, y jo de tant riurer he caygud; Jo de tant riurer, y aquells de temòr han caygud.

P. Pod un sol Verb tenir dós Suposids, ó Nominatius, un antes, y altre després?

R. Nò Sr, perque el Nominatiu que està antes del Verb es lo ònic Suposid; y el que està després, es Nominatiu Concordad, y nò es Suposid.

Concordància 52

Del Subjecte, ó Suposid ab el Nominatiu Concordad.

P. En que deu concordar ab el Suposid el Nominatiu Concordad?

R. Si el Nominatiu Concordad es de Nom Substantiu, basta que concòrden en Cas; v.g: Els mals Ciutadans són la Escòria

p. 330r

324.

de la Ciutat; en qual egzèmple la Escòria, que es el Nominatiu Concertad, nò concorda ab el Suposid Ciutadans, sinò en Cas; pux el Nom Substantiu Escòria es Nominatiu Singular, y Femeni; y el Suposid Ciutadans es Nominatiu Plural Masculí.

Axi matèx, quand diyem: El dot es dós cèntas lliuras; El Suposid Dot nò concorda ab el Nominatiu Lliuras, sinò en Cas; pux tòts dós Substantius són en Nominatiu; pero Dot es Singular Masculí; y Lliuras es Plural Femení. Si construhissem aquesta matèxa Oracio de est modo: El dot es la quantitat de dós centas lliuras; nò hi hauria sino la discordancia de Género; pux la Quantitat es Nominatiu Singular Femeni, y el Dot Nominatiu Singular Masculí. Final-ment si en llog del Nom Femeni Quantitat,

collocassem el Nom Masculí Número, diyènd: El dot es el Número de
dós cèntas lliuras; concordarian en tòt, so es, en Gènero,
Número, y Cas, el Suposid Dot, y el Nominatiu Concordad Número.

Si, emperó el Nominatiu Concordad es de Nom Adjectiu, deu
concordar ab el Suposid en Gènero, Número, y Cas, v.g: Aquest
Dinèr apar Fals; ó aquesta Moneda apar falsa. Els Justos móren
Alegres; y las Justas alègras.

P. Quins són els Verbs, que en especial admétian Nominatiu
Concordad ab el Suposid?

R. Són, primèra-mènt el Verb Substantiu Ser ó Esser; v.g: Jo sò
pecadòr, ó pecadòra. 2º els Verbs denominatius, ó Vocatius; v.g:
Ell és diu Joan; y ella se anomena Antònia, 3º els Verbs viurer,
Estar, Egzistir, Quedar-se, Venir, &c; Aquells viuen alegres; y
aquellas alegres; Jo estig contènt, ó contènta; Jo quèdo quièt, ó
quieta; Jo ving apressurad ó apressurada. 4º els Verbs de judici;
v.g: els bons aparéxen ignorants; són judicads nécios. 5º els
Verbs de postura del cos; v.g: Jo còrro precipitad, ó
precipitada; Jo camino pausad, ó pausada; y, per últim cas: tots
[p. 330v] els Verbs pòden tenir un Nominatiu antes per Suposid, y
altre després per Concordad, que sia egressiu de alguna
qualitat del primèr; v.g: Jo llejesc quièt; Jo amo fervoròs; &c.
&c.

r. El Verb Substantiu Ser, ó Esser, que significa essència, y
egzistència, y com á tal ni es Agtiu, ni Passiu, sinò que servex
pera formar la Passiva dels Tranzitius, y es el Primer y

Principal de la llista dels que adméten Nominatiu Concordats;
v.g: Dèu es amat; Deu es temud; Dèu es honrad, &c, ¿Pregunte pod
aquest Verb réjir Genitiu, Datiu, Acusatiu, ni Abblatiu?

R. En catalá nò pod rejir sinò Genitiu, y Abblatiu, y encara
sola-mènt, quand significa Possessiò, u egzistencia; y aduc en
aquest cas èl rejex per medi de las Preposicions de Abblatiu en
y á; pux, quand diyem, per egzemple: Tu èts dels íntims; Tots sòm
de Dèu; es del vassall obehir al Rèy; es del Rèy mirar per el
profit del vassall; Es del Sr_ mestre egsplicar la lliisso, &c;
s'hi sòbre-entenen Noms que rejexen Genitiu; com: Tu èts un dels
íntims; Tòts sòm criaturas de Dèu; Es obligaciò del vassall
obehir al Rey; Es cárreg del Rey mirar per el profit del vassall;
Es ofici del Sr_ Mestre egsplicar la lliissò. Sola-mènt, pux rejex
Abblatiu, quand significa egzistència; v.g: Dèu es en el Cel, en
la terra, y en tòt llog; El portal de la casa es á tremontana, ó
al nord de ella, &c; y tòt asso hu fa per medi de las Preposicons
de Abblatiu en, y a, que sòn castellanas y catalanas, equivalènts
á la Preposició Llatina in; com ho veurem ab claredad en la
següent 2ª Part

Regimen

2ª Part

De la Sintagse Natural.

P. Que entèns per Rejimen en la Gramática catalana?

R. Enteng la Soberania de unas Paraulas sòbre altres en la Oració Gramatical Catalana.

p. 331r

325.

P. Quina es la Paraula Soberana, ó la Reyna de la Oració Gramatical?

R. Es el Suposid ó Subjècte, que la governa, per medi de sos Ministres, que són els Verbs.

P. Amès de aquest Regimen Soberà, no n'hi ha altre de Subaltern en la Oració Gramatical?

R. Sí Sr; tenim el Rejimen de las Paraulas, que rejexen algun cas de las Digcions Declinabbles; y aquestos Casos se diuen Rejids.

P. Quins són els Casos Rejids, ó Rejibbles en la Oració Gramatical

R. Son el Genitiu, Datiu, Acusatiu, y Abblatiu, Singulars, y Plurals; pux el Nominatiu es el Rey, ó Soberà de la Oració Gramatical, que és diu Suposid, Subjècte, ó Persóna Agent; y el Vocatiu ni es Rey, ni Regid, ni suposid, sino que servex pera cridar, ó fèr advertir alguna cosa al Suposid de 2ª Persóna Singular, ó Plural.

r. Quinas són las Digcions, que pòden rejir Cas en la Oració Gramatical?

r. Son las Preposicions, Els Noms Substantius, Adjectius, Pronoms Particips, y els Verbs; pux els Vocatius, Adverbis, Interjèccions y Conjuncions nò tènen Rejimen en la Oració Gramatical, sinò que és colócan en ella per Mera-Construgció.